

רש"י

לקט בהיר

(א) האזינו השמים. שאני מתרחם בהם ב"שאל" ויהיו עדים בדבר, שכן אמרתי להם (ד' כ"ו - ל' י"ט) שאתם תהיו עדים^(ג), וכן ותשמע הארץ, ולמה העיד בהם שמים וארץ^(ד), אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי צא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים

א) כלומר לא אל השמים מדבר, שכן לא מנינו בכל הפרשה דיבורים לשמים, וזה מיושב למה לא אמר האזינו השמים דברי, אלא אתם שמים האזינו ותהיו עדים ואדברה לישראל, ואמר "מתרה" בהם, שלא רק סיפור דברים מה שהיה ועמידות אני אומר להם מה שיהיה, אלא התראה יש בדברים הללו, והתראה צריכה להיות בפני עדים (רא"ם), וזה מיושב ג"כ למה בכלל לומר האזינו השמים הלא הם

שומעים ממילא, אלא לומר שצריכים להאזין להבין ולידע שהתראה יש כאן (ג"א): (ב) ר"ל צפ' ואמחקן וכן צפ' נצבים אמר משה לישראל שהולך להעיד בהם שמים וארץ (רא"ם), והכוונה בזה שלא רק העדים צריכים לידע ולשמוע ההתראה אלא גם המותרה צריך לידע שדיבור זה התראה היא לו ושיש עדים בהתראתו (ג"א), עוד יש לכונן בזה, שלא אמר בפירוש ואדברה לישראל א"כ יש פתחון פה לומר שלא לנו דיבר אלא לשמים וארץ, לזה אמר שאין כאן חשש זה שכבר אמרתי להם לישראל שאני הולך להומינכם עדים עליהם (מ"ל), ואמר וכן ותשמע הארץ, פי' גם זאת היא בדרך זה כמו האזינו השמים שגם הארץ תשמע התראה, הגם שלא אמר בארץ ואדברה, מפני שכן דרך המדבר והכותב (ובפרט שירה) לשנות אמרותיו בנוסחאות שונות, ומה שלא כילינהו בהדידי לומר האזינו שמים וארץ ואדברה, משום שהשמים מכובדים יותר מן הארץ (רא"ם), וזה פשוטו ופשוטו וכוון הוא, ורבותינו בספרי אמרו לחד ליגאנא ו"ל לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ אמרי פי' בא יע"י ומקם לדבר ואמר שמעו שמים והאזינו ארץ שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים והאזינו ארץ שהיה קרוב לארץ עכ"ל הספרי, וכן כתב יוצ"ע, הנה פי' אומרם שהיה משה קרוב לשמים ידוע לכל בר ביה רב, שהלא עלה שמים לקבל תורה ושהה שם ק"כ יום נשמתו וגופו הק' והמוזקן להם לא חלל וגו' והיה רחוק מן הארציות כרחוק מורת ממערב, ולשון רבותינו בעלי תוס' לפי שאומנמו של משה בשמים, ובדברי רז"ל אלו מיושב שמאחר שחלקן למה שינה לשונו הפך מישעי, אבל אינו מיושב עדיין למה באמת חלקן וצריכין לנו לדברי הרא"ם משום כבוד שמים: (ג) כוונת הקושיא, בשלמא בלא האמור יכולנו לומר דבלא כוונה דיבר אליהם לפי שהיו שם לפניו אמר האזינו כדרך המתאמת שאומר לערו לכל מי שמנא, וכמו יע"י הנביא שלא העיד בהם כלום אלא אמר בניס גדלתי וגו' ואמר שמעו שמים וגו', אבל לפי מה שאמרנו שהומינם לעדים למה דוקא שמים וארץ, ועוד הלא עוגש מן השמים אין צריך התראה ועדים, ועוד מה יועיל ההתראה עמה אם יעשו התועבות שנים רבות אח"כ, וע"י תירך ב' חירוים, א) שהא"כ אין זו התראה כדי שיעגשו, אלא שלא יבואו בטענה שלא מגיע לנו כל כך קללות ופורעניות ובפרט הסתרת פנים וגלות חוץ לארצם, יעטנו ויאמרו יעניש הקב"ה אותנו בחוץ ארצנו ולא יסתיר פניו שזה יגרום פורענות בלי גבול יותר מן הראוי, לזה העיד עליהם בהתראה שקבלו עליהם כל זאת בצריות, ודוקא שמים וארץ שהם קיימים, והנחלת יעקב כתב שצורך העדים כדי שישמעו ישראל שיש עדים ועל ידי זה יזהרו ביותר, והשנית כדי שהעדים בעצמם ישלמו להם מעשיהם בין לטוב ובין לרע, וזה מיושב למה דוקא שמים וארץ ולא הרים וגבעות, ובפ' נצבים (ל' י"ט) מביא רבינו טעם

אור החיים

(ב) א. האזינו השמים וגו'. יש להעיר והארץ או שמעו שמים וארץ, ג' למה לשמים אמר ראשונה למה אמר ואדברה לשון האזנה ולא רץ אמר לשון שמיעה, ד' למה ולא אמר על זה הדרך האזינו השמים דבריי, ז' לשמים אמר לשון כוי האזינו לנוכח ולא רץ אמר למה לא כלל אותם יחד ויאמר האזינו השמים ותשמעו) שהיה לו לומר ושמעו הארץ, ה' למה

אור בהיר

א) כי כשהתחיל לומר האזינו היה לו לסיים מה שיאזינו, הגם שמוצן מאליו, על כל פנים למה לא דיבר בדרך ישר, הלא אין צריך להאריך לשון, ואדברה. (ב) והוא לשון נסתר, כלומר אני אדבר והיא תשמע.

לשמים אמר ואד
פי אמירה רכה,
אמר אמרי ורל
משה שהיה קר
וגו"י) ישעיה ש
שמעו שמים
מהדקדוקים)
לומר, וקודם
האזינו, והנה ה
אזון, והשני חו
שהשומע רחוק ו
שבלא הטיות אז
יגיד שכל כך או
אמר האזון, ודרך
סובלת גם כן דר
ובזה יתישב
שקדמוניו בחרו
לתורה"י, ובעיני
הפירוש מנגד
הלכה, ומה גם
בפסוקים) כאשר
מישבים בו כל
שהשמים הם על
משה שיטעו אזכ
אזכנם לשמוע ד
מעצמם) בלא ה
ויכולה לשמוע חו
אומרו אמרי פי
זה הרוחו ישוב
ואחד קרוב לזה
לו, לרחוק קרא

ג) וכי יש אמרי ש
בדרך הא' ח) פ
הלכה. ז) שהפנ
מיושב דקדוק א' וה'
למשה לכוננם בתורה.
וגו'. יד) ט

הצ"ו סק - צבוב בגשוקה ומחלוקה

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

ב יַעֲרֹף

אֲרַעָא אִמְרֵי פְּמִי ב יִבְסֵם כְּמַטְרָא

לקט בהיר

רש"י

אחר על שמים וארץ כדי שילמדו מהם שלא שינו את מדתם, משום דשם מדבר לישראל והוכיחם וטעם זה ג"כ מתוכחה היא, אבל כאן מדבר אל העדים שידעו ויבינו מה הוא עדותן (ד"ד), ויש שאין גורסין „ועוד“ אלא לעולם ועד, ולפי"ז הוא כולו טעם אחד, ויהיה פירושו, כי היאך יעידו שמים וארץ הלא אין להם פה ואין אומר ואין דברים, אלא זו יהיה העדות שיחנו שכר ועונש וכו' מעידים שקבלו עליהם הברית (כ"י): (ד) לעולם בעולם הזה, ולא לעתיד לבא (מ"ל), וכן תרגמו יוצ"ע, וכן שנינו בספרי עמידה כנסת ישראל שנאמר לפני הקב"ה רש"ע הרי עדי קיימים שנאמר העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ אמר לה הרי אני מעבירן שנאמר (ישעי' ס"ה י"ז) כי הנני צורא שמים חדשים וארץ חדשה וגו': (ה) רק ואח"כ, ור"ל שגם האבדתם מן הארץ וגלותם יבא על ידי שמים וארץ שכאשר יהיו צרעב וצמא יתנו ביד אויב (ג"א), ויש להוסיף ולהרחיב דברי הגו"א אלו, שהרי צפ' ואמתן אמר הכתוב העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי „אבדו תאבדון“, הרי שעדותם לא רק על השבע והרעב, אבל צדפוס הראשון מסיים מאמר זה בהוספה ור"ל צדין כאמור יד העדים תהיה צו בראשונה ויד כל העם באחרונה עכ"ל, והגם שנאמר שתלמיד אחד כתבו בפנים ארבע"כ נראה שנתון הוא בדעת רבינו, שהרי אמר בלשוננו ואם יתחייבו תהיה בזה יד העדים „תהלה“, ולפי"ז יהיה כוונת רבינו לומר משל דומה לנמשל, שמים וארץ הם יד העדים והאומות הם יד כל העם: (ו) ר"ל אין זה נווי שמנווה ואומר שילמדו

שהם קיימים לעולם" (ספרי), ועוד* שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכר* הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו תהיה בזה יד העדים תחלה (שנאמר) (ישעי' י"ז) ועלך את השמים ולא יהיה מער והאדמה לא תתן את יבולה, ואחר כך ואבדתם" מהרה על ידי האומות (תנח" - ספרי): (ג) יַעֲרֹף כַּמַּטְרָא לַקְּהִי. זו היא העדות שתעידו" שנינו נוסחאות • ולא עוד אלא - לעולם ועד שאם • שכן שטאמר (וכרי ט"י י"ג).

אור החיים

אמרי פי כי הגוף להיות טבעו רחוק מהמושכלות לרין אמירה רכה לשמוע. עוד נתכוון לדבר עם הדרגות הנמנאים בישראל, אחד הם גדוליהם וראשיהם, צ' המה המון העם שאין להם שם בעם, וכינה לגדולים צ"ש שמים שהם במדרגה גדולה, והקדימום, ודיבר להם בלוי האזינו השמים, ואחר כך אמר ותשמע הארץ פירוש מעלמן ישמעו בהמון הנמשלים לארץ כשיראו גדוליהם הולכים בדרך נכון, וכאומרם ז"ל (זוהר ח"צ ל"ו): וזה לשונו אי רישא דעמא אתתקן כולא אתתקן. עוד ירמוז אם יאזינו דברי תורה אז יהיו נקראים שמים, והוא אומר האזינו בזה אתם נחשבים שמים, על דרך אומרם (תהלים פ"ב) אני אמרתי אלהים אתם, וכמו שהארכנו בפרשת בראשית (ו' ג') שעל ידי מעשה הדייקים גם החומר מהפכים אותו ועושים אותו אורה, ועל ידי מעשה הרשעים מהפכים האורה לחומר, וכבר אמרנו כי האורה תתיחס צ"ש

שמים" (שמים" והחומר תתיחס צ"ש ארץ, ואומרם ואדברה פירוש לא בשעת הטובה לצד תאזינו אלא אפילו בשעה שידבר קשות בתוכחות על עון לריכין להאזין, ואומרם ותשמע הארץ וגו') פירוש שאפילו אחר פרידת הנפש מהגוף ותשאר בחינת הארץ לבדה אף על פי כן תשמע הארץ אמרי פי, פירוש על דרך אומרם בספר הזוהר (ז"ח בראשית כ') וזה לשונו לאינה וראינה וגו' עתידה בת קול לאתערב בכל ליוגא וליוגא צבתי קברי ואומרת לאינה וראינה פוקו מתחות בלאותא דעפרא ואתערו משנתכון צנות ליון כמא דאת אמר מה הליון הלו ע"כ, הוא המאמר שמצטייה ה' לדייקים שישמע גופם אחר שיביה בארץ, והוא אומרם ותשמע הארץ אמרי פי, וממולא דבר אתה למד שמי שלא יאזין דבר ה' לא ישמע גופו השוכן בארץ את קול הכרוז ההוא ולא יהיה עפרו נענר:

אור בהיר

(יז) ואם תאזינו דברי תורה תהיו שמים מכל וכל אפילו גופכם. (יח) לשון עמיד. (יט) מה כוונת הכתוב בלשוננו שיהיה התורה

אולפני יתקבלי
ברוחי מטרי

שאני אומר צפו
חיים לעולם כמ
יערפני השמים
יעוף* וכן (הכ"י)
כ"ח: תזל כפי
שהמטר יש צו*
שנינו נוסחאות • נתתי
ומעגליך דרכי של
כמו יערפון על דו
נריכים, שלא ראי

אומרם ז"ל (אז
וכו, יכוון הכתוב
לזון ולפרנס כמ
שיעור הכתוב י
וכאילו אמר יעו
הוא שאל מהא
פרנסתו, וממול
מפיהם טיפי צו
מה שפירשנו צו
פירוש אם ראי
שכינה ללימוד
למעשה המטר
שהמטר מניעתו
התורה תערפנו
תאבו וגו' ואם
במלות שונות לו
שבכתב ותורה
לקחי שה' נתנה
אלהים, והגם
כלולים כל מה
פי"ג), וכנגד ת

כמטר, ולמה למשל
אגב לשון זה, וכן תו
כדבר הניקח מיד לוי

76 רב"ט אחר, האזינו השמים, על שם שנתנה תורה מן השמים, שנאמר אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (שמות כ, יט). ותשמע הארץ, שעליה עמדו ישראל ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שם כד, ז).

רב"ט אחר, האזינו השמים, שלא עשו מצות שנתנו להם מן השמים, ואלו הן, עיבור שנים וקביעות חדשים, שנאמר והיו לאותות ולמועדים

זית רענן

ד"א האזינו השמים שלא עשו כל המצות וכו' שלא עשו כל מצות וכו'. כ"ה שם וזר"ש גרס ג"כ שניתנו. פירוש ד"א מפרש דקאי אכל מלות שחלוי בשמים כגון עשית שנת תלוי ג"כ בשמים מתי הוא יום ומתי הוא לילה וה"ה נספירת ז' נקיים לזכ ולזבה אצל לפי גירסתו הילקוט דגרס נתישא שננטוו ובסיפא שניתנו איכא זינייהו לד"א פירוש מלות שננטוו להם מן השמים שזו הקב"ה צעמנו צמעמד הרי סיני ומלות שננטוו מן הארץ שזו להם ע"י משה וזין כך וזין כך לריך טעם לשבח למה דוקא הני מלות לפירושא קמא:

קיימים לעולם ועד, והקב"ה העיד בהם את השירה, [שנאמר למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל] אמר, השירה תעיד בהן למטה ואני למעלה. ומנין שהקב"ה קרוי עד, שנאמר וקרבתני אליכם למשפט והייתי עד ממהר (מלאכי ג, ה), ואומר ואנכי היודע ועד (ירמיה כט, כג), ואומר ויהי ה' אלהים בכם לעד (מיכה א, ב). מה"ט ראה משה לקרא לשמים ולארץ בשעת פטירתו אלא ללמדך שקרא אותן לצוותן על עצמו. אמר להן הרי גזר הקב"ה עלי שאמות תנו דעתכם היאך תהיו מקבלין אותי בכבוד שתהיו מסתכלים בי כאלו אני חי ומדבר דברי תורה לעולם. האזינו השמים, שכבר אמרתי לכם העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ (דברים ל, יט) תנו דעתכם שלא תקטרגו את ישראל לאחר מותי, אלא כך תהיו זכורים כאילו אני חי ועומד ומבקש רחמים על ישראל.

רב"ט אחר, האזינו השמים, זה שאמר הכתוב ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים וגו' עליו אין להוסיף וגו' (קהלת ג, יד). ברא הקב"ה שמים וארץ שיהו מקלסין אותו, שנאמר השמים מספרים כבוד אל (תהלים יט, ב), וכתיב מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק (ישעיה כד, טז), כיון שבא משה שיתק אותן, שנאמר האזינו השמים וגו'.

רב"ט אחר, למה לשמים ולארץ, משל למה הדבר דומה לאסטרטיגין ששמשו בשתי מדינות, עשה יום טוב אמר אם קורא אני לאלו ולא לאלו כועסין, [ואם קורא אני לאלו אלו כועסין].

ציון המדרש לט סיפרי האזינו פסקא שו מ שם מא תנחומא האזינו א (בובר) מכ דברים רבה פ"י אות ב מג שם אות ד

ברית אברהם

על שהתורה נתנה מן השמים. לא צא אלא לפרש דבור לשמים ואמירה לארץ. עבור שנים. תלוי צראיית הירח שהיא צממית. למה הדבר דומה לאחד שהפקיד פקדון וכו'. עד שחש מונחת יפה כוונת המאמר לומר שעם היות שיהיה האדם שלם בעולם הזה מכל מקום כיון שער בעולם הזה צממית החומר כשנפטר

מכון (המון)

או שמא
כן לענין
(ירמיה ה,
שנאמר
וד אלא
רים קל
מקבלין
לין שכר
ז שאתם
יא עדין,
אמר ויד
ה' בכם
(ובזמן
ז הארץ
מים היו
ור עליה
ל שמש
א לפניו
י שהיה
והאזינו
א לפי
מ סנה
מכוונין
תק היו
שמיעה.
שמיעה

פליגי
דעל כן
יגי אלא

יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אַתֶּם עִם־קִשְׁי־עֲרֹף רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה
 בְּקַרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ
 מֵעֲלֶיךָ וְאֲדַעַה מָה אֲעִשֶׂה־לָּךְ:
 וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים
 מִתַּר חוֹרֵב: וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֵהָל

ישראל אתון עם קשי קרף שעה
 קרא אסלק שכנתי מבינה
 ואשיציןך ובען אעדי תקון וינד
 מנד וגלי קדמי מה אעבד לך:
 וואעדיאו בני ישראל ית תקון
 ויניהון מטורא דחורב: ומשה
 נסיב ית משכנא ופרסה קה

→

רש"י

לקט בהיר

פ"ח: (ה) רגע אחד אעלה בקרבך ובליתך. אס אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם הזעום עליכם רגע אחד שהוא שיעור זמני, שנאמר (ש"י כ"ו כ) חצי כמעט רגע עד יעבר זעם (ברכות ז) ואכלה אחכם, לפיכך טיב לכס שאשלה מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד"י שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפקודה שאר העון"י, אני יודע מה שבלבי לעשות לך: (ו) את עדים מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב"י (תה"ו: ז) ומשה. מאותו עון והלאה (הד"ב ז: ד) יקח את האהל. לשון הווה הוא"י לוקח אהלו היוצא לנו מזה, כגון ועמה הגה אשפק קח ולך, או ועמה שני בנין שפירושו מאחר שאמר הקב"ה שיצאו עוד ממני צ' שבטים לזה אפרים ומנשה יהיו כראובן ושמעון, שמה שלפנינו הענין תכחיש זאת, שעד כאן אמר נחמה וטובה וכו' והתחיל הפורעניות, אלא הוא כאילו אמר ומיד הורד עדיך (רא"ם), והגם שכבר הורידו עדים דכתיב ולא שמו וכו', אינו דומה מתבייש מעלמו למתבייש מאחרים (חזק), או אפשר שהם הורידו דרך ארעי מחמת בושה ואבילות אבל לא לגמרי, ואחר הלווי נסתלקה מהם (ר"ב), או שמעמם לא פרקו אלא חכמים ויחודי סגולה ואחר הלווי ויתפרקו בני"י בכלל (ריב"א), גם אפשר שהוא דרך כלל ופרט, שקודם אמר הכתוב שלא שמו עוד עדים, וחזר לפרש היאך היטה זאת ואמר שהקב"ה לזה והם הפשיטו (סה"ו: יב) ר"ל אין זה מקושר למעלה שעל ידי הורדת העדי אדעה מה לעשות, אלא כאילו אמר ואדעה מה לעשות לך עוד (רא"ם), ופי' ואדעה יודע אני, וצא העמיד במקום הווה (בא"י): (ג) וחסר חיצת "אשר" וכאילו אמר אשר מהר חורב, וכמוהו במקומות רבים כגון את הדרכך ילכו צה (רא"ם), ובשנת פ"ח. א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כלאמרן (פירש"י והכי משמע את עדים אשר היו להם מהר חורב) בחורב פרקו דכתיב ויתנללו בני"י וגו' (פרש"י דמשמע נמי ויתנללו את עדם מהר חורב) עכ"ל, ופשוט שדרוש הצ' אינו לפי פשוטו לכן לא הביאו כאן, גם זאת פשוט שפרקו אותם צהר חורב שהרי שם חנו צמעשה העגל עד כ' באייר כמבואר בקרא פ' בהעלותך (י' י"א), וכמאמר אדונינו מלכינו דוד (תה' ק"ו י"ט) יעשו עגל בחורב, ומה שבא ר' חמא להשמיענו הוא שהכתוב התמרמר שחיש מהר עודם בחורב פרקו, ודעת רש"י שעל פי פשוטו אינו מוכרח, (והש"ח נשמט ממנו גמרא שנת פ"ח): (ד) הגם שמנינו בחורה עמיד במקום עבר, וגם כאן יש מפרשים כן (ראב"ע ועוד), אבל קצת דחוק הוא בעיני רבינו, ועוד שצב' פסוקים הבאים הללו שינה הכתוב כמה פעמים מעמיד לעבר ומעבר להווה וכו', יקח לשון עמיד, ונטה וקרא והיה - עבר, ילא - עמיד, כלאת - הווה, יקומו - עמיד, ונצבו והביטו - עבר, עבר - עבר, כצא - הווה, וכן עד סוף הפרשה, לזה בהכרח לומר שהכוונה בכל הענין שרגיל להיות כן, וכולם משמטין בלשון הווה, שכן דרך המספר להעמיד את עלמו בצאחו מלכ כאילו רואה עתה בעינו תהלוכות המעשה אשר נעשה, כלומר משה לוקח את אהלו ונטע אותו וכו' ורגיל

עלמו בצאחו מלכ כאילו רואה עתה בעינו תהלוכות המעשה אשר נעשה, כלומר משה לוקח את אהלו ונטע אותו וכו' ורגיל

וְנִשְׁתַּהֲלוּ | מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הֶרְחַק מִן
 הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֱהִל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־
 מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֱהִל מוֹעֵד
 אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ^ל וְהָיָה בְּצֵאת
 מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהִל יִקְוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ

מִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא אֶרְחִיק מִן
 מִשְׁרֵיתָא וְקָרִי לָהּ מִשְׁכַּן בֵּית
 אוֹרְפָנָא וְיֵהִי כָּל דְּתַבַּע אוֹרְפָּן מִן
 קְדָם יי נִפְק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹרְפָנָא
 דִּי מִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא: ח וְהָיָה כִּד
 נִפְק מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּן קִוְמִין כָּל

עָמָא וּמִתְעַתְדִין גְּבַר
 מִשְׁכַּנְהָ וּמִסְתַּבְּלִין אַחוּן
 עַד דְּעָלַף לְמִשְׁכַּנָּא: ט
 עָלַף מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּנָּא
 עֲמוּדָא דְעֲנָנָא וְקָאִים
 מִשְׁכַּנָּא וּמִתְמַלְלָ עִם
 וְחֻזֵן כָּל עָמָא יִת
 דְעֲנָנָא קָאִם בְּתַרְע
 וְקִימִין כָּל עָמָא וְסָגְד
 בְּתַרְע מִשְׁכַּנְהָ: יא וּמָר
 עִם מֹשֶׁה מְמַלְלָ עִם מִמָּו

לקט בהיר

רש"י

הוא לקרות לו אהל מועד, והיה פי' כן הוא הסדר שכל
 המבקש וכו' (רא"ם): טו) פי' הרצ הוא הקב"ה וישראל
 מנוודים אללו א"כ ראוי שגם אלל התלמיד יהיו מנוודים,
 ואינו נידוי ממש והוא רק משל על הרגו, וז"ל התנחומא
 משה דרש ק"ו אמר המנודה לרצ מנודה לתלמיד אמר כיון
 שנלבו של הקב"ה עליהם אף אני פורש מהם עכ"ל, וזוה
 מיושב לשון הכתוב שאומר ומשה יקם, ולא אמר ויקח משה,
 שר"ל זוה שגם משה יקח לא רק הקב"ה: טז) כדי
 שיוכלו לנא כל מבקשי ה' בשבת, וכמו יהושע אמר שאל
 ירחקו מן הארץ יותר מאלפים אמה לכל רוח כדי שיבאו
 להתפלל שם בשבת (רא"ם), אך בסוף מסכ' ברכות איתא
 שהיה רחוק י"ב מיל, ואין זו סתירה ושניהם אמת, שמחנה
 ישראל עלמנו היה רחב י"ב מיל, ולענין תחומין נחשב הכל

ונוטרו מחוץ למחנה, אמר מנודה לרצ"ט) מנודה
 לתלמיד (פ"ר - תנח"ח): הרחק, אלפים אמה"ט), כענין
 שנאמר (יהושע ג' ד') אך רחוק יהיה ציניכם וציניו
 כאלפים אמה צמדה (תנח"ח): וקרא לו. והיה קורא לו
 אהל מועד, הוא בית ועד"י) למבקשי תורה (אונק):
 כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן"י) כמקבל פני
 שכינה* (תנח"ח): יצא אל אהל מועד. כמו יולא, דבר
 אחר והיה כל מבקש ה' אפילו מלאכי השרת כשהיו
 שואלים מקום שכינה חצריהם אומרים להם הרי
 הוא צאהלו של משה (שם): ח) ודיה. לשון הווי"ט):
 בצאת משה. מן המחנה ללכת"י) אל האהל: יקומו
 כל העם. עומדים מפניו"כ), ואין יושבים עד
 שינוי נטחאות * השכינה.

רש

שנתכסה"כ) מוכס (תנח"ח - קו
 משה. לשבת, אשרי יולד אל:
 תכנס אחריו לפתח אהלו,
 משה. כמו ומדבר עם משו
 משה, שהוא כבוד שכינה, כ
 הקול מדבר אליו, ואינו ק
 קורא מדבר פתרונו הקו
 וההדיוט שומע מאליו, וכז
 שהמלך מדבר עם הה
 לשכינה"י) (תנח"ח): יח) ודי

כד' אמות, ואוהל משה היה מחוץ למחנה מלד אחד, ובאותו זד היה רחוק אלפים אמה (מ"ל): יז) פי' ולזה היה קורא
 אותו אהל מועד שכיבת מועד הוא מלשון ועד, וגם אהל מועד שבמשכן נקרא כן בעבור ששם היה הקב"ה מתועד כביכול
 עם משה לדבר וללווח לו חוקים ומשפטים (במ"ח): יח) כל מבקש משה אין כתיב כאן אלא כל מבקש ה' (לשון
 תנחומא), ופשוטו של מקרא היא זו לומר על המבקש לידבק צדיק זקן וחכם מבקש לידבק בהקב"ה עלמנו כביכול, שהרי כל
 דבקתו היא ברוחניות שבו ללמוד ממנו תורת ה' ודרכי ה', וכמו שאמר משה לחותנו כי יצא אלי העם לדרוש אלקיים
 ומתרגמינן למתבע אולפן מן קדם ה', אכל היה די לומר והיה המבקש ה', לזה הביא הדרוש מתיבת "כל" שאפילו מלאכי
 השרת וכו', והוצרך ג"כ לדרך הא' שאם המדובר רק מהמלאכים לא שייך לומר "יא" (מ"ל): יט) כבר פירשנו שאין
 ר"ל שכל מקום חיצת והיה לשון הווה, שהרי לשון עבר הוא, או אם נאמר שהוא"ו מהפכו הוא לשון עתיד, אלא הכוונה
 שכאן משמש בלשון הווה שכן רגיל להיות (בא"י): כ) בהכרח להוסיף ג' חיצות הללו המובנים מעלמנו, שכלל זה חיצת
 "כלאת" ותיבת "אל" סתירה הם זו לזו, שהיל"ל כשנכנס אל האהל או כלאת מן האהל, ורבים כזה, כגון (ברא' י"ט ז'),
 סורו נא אל בית עבדכם, שפירושו סורו מן דרך וצאו אל בית עבדכם (רא"ם), ועיין לקמן בפ' ושז אל המחנה מה היה
 מעשיהו צמחנה הלל אהלו לא היה שם: כא) רצונו לעשות הקדמה לדיבור הסמוך שפירש הצטתם לטובה, ולא כאידך

אור החיים

ירלכ ע"פ מאמר אנשי אמת כי המדבר היה מקום
 מושבו של ס"מ הרשע ולזה היה כמה פעמים
 מתגבר והורג מהם לסיבה המזדמנת להם
 מהחטא, ועיין בדברי הזוכר (ח"צ קנ"ז). צפירות
 פסוק המדבר הגדול והגורא, ולזה אמר פן אכלך
 צדקך פירוש צאמלעות המזדמן צדק"י) והבין:

אור בהיר

רבז) ופי' צ"מ של צדק על ידי דק. כלומר, על ידי קטרוג הס"מ הנמלא צדק.

שמדבר לעלמו, שכן ראוי לומר
 ודיבר אנו צריכים לפותרו כאלו
 בחי"י"ק ולא בשו"א, כי מדבר
 כאלו אמר מקטרה, ועדיין נש
 לאמר צפעס ראשונה היל"ל ויד
 הכתוב לומר שהקב"ה דיבר א'
 ולשמור שדיבר לעלמו ומשה
 שהקב"ה החשיב את משה ודיב
 לורך הוא לשמור הדבר משום י

יא. ודבר ה' וגו' פני
 צזה הוא כ
 עושה משה להקבלת פני ט
 רבז) אין שייך לומר פנים עי

בְּבוֹרֵי אֲדַמְתָּךְ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְאִתְּבַשֵּׁל גְּדֵי בַחֲלָב אֲמוֹ: פ
 שְׁבִיעִי כֹּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתַב־לְךָ
 אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּיַד עֲלִפִּי |
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית
 וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: כח וַיְהִי־שֵׁם עִם־יְהוָה
 אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֶאֱ
 אֶכֶל וּמַיִם לֶאֱשָׁתָה וַיִּכְתַּב עַל־הַלְּחָת
 אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:
 76 כט וַיְהִי בְּרִדַת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי וַיִּשְׁנֵי

בכורי ארעה תיתי לבית מקדשא
 ויי אקהך קא תיכלון בשר
 בחלב: כו ואמר יי למשה כתב
 קד ית פתגמאי האלין ארי על
 מימר פתגמאי האלין גזרית עמך
 קים ועם ישראל: כח והנה תמן
 קדם יי ארבעין ימין וארבעין
 קילון קחמא קא אכר ומיא קא
 שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי
 קמא עשרא פתגמין: כט והנה
 בד נחת משה מטורא דסיני

ותרין לוחי סהדותא
 דמשה במחתה מן טורא
 קא ידע ארי סני זיו יקרא ו
 במלכותה עמה: ל וחזא
 וכר בני ישראל ית משה ו
 זיו יקרא דאפוהי

רשי
 משה. כשביא לוחות אחרו
 בי קרן. לשון קרנים, שבה
 קרן, ומכיון זכה משה לקרן
 (ש"ר - תנ"ח) מן המערה שנת

ישראל ממעלת משה אשר ט
 אהבן וכל בני ישראל את
 ברדת משה מכה וגו'.
 איה מקומהי"י).

כפל לומר צדחתו מן הכר ו
 צסמוך צדחת משה וגו'. עוד
 הודיע הכתוב שלילת ידיו
 שיודיענו תחילה ענין קירו
 צריך לדעת מי הודיענו למשו
 ואם הודיעוכו למה לא
 ההודעה. אכן יתבאר כי
 הכתוב אחר זה כי נתן
 צחמידות זולת צעת לימודו
 למה לא נתן משה מסוכ ט
 צזמן שלא היה מלמד את
 הכתוב ומשה לא ידע זה ו
 פניו מסוכ קודם וראה א
 עור פניו, ועדיין יקשה על ז
 ירגיש בעל חי צדבר נוס
 פנים, לזה הקדים הכתוב
 ממנו הידיעה ואמר צדחה
 צהיותו צבר לו יהיה שי
 הדבר כי יצהיקו פניו מאו

רנז) שאם הגזירה היא שלא ידע
 הדק, ויהי צדחת משה

לקט בהיר

רשי

מתיבת אדמתך המיותר דריש ליה, אבל זאת בלבד לא
 די, שהלא יש צורך ישראל יותר מן מינים, אלא סמך על
 מה שדרשו בפ' תבוא ג"ש ארץ ארץ משם מוכח שמה שאמר
 הכתוב כאן אדמתך פירושו שנת אדמתך (רא"ם): (סג)
 פי' ולא דבש דבורים שאינו גידולי קרקע וצבורים נאמר
 "פרי", אבל אין רגונו לומר שמביא הדבש מן התמרים, אלא
 כמו שמביא רשי' דברי רז"ל בפ' תבוא לגבי זית שמן
 שפירושו זית שהשמן אגור צמחו, כמו כן דבש פירושו
 תמרים שיש בהם דבש, אבל השמן והדבש משקין הם ולא
 פרי (ג"א): (סד) פי' לאו דוקא גדי שהוא כך אלא כל
 בשר, ולא דוקא חלב אמו, אלא כל חלב, ואמר הכתוב גדי
 ולא אמר בשר, לפי שבבשר נכלל גם בשר בהמה טמאה
 משא"כ גדי, ואמר חלב אמו למעט העוף כדלקמן (רא"ם),
 והוציא את האכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה רק דרך בישול (יו"ד פ"ז א'), אבל לא ע"י ביבוס ומליחה
 (ש"ך), ועיין לעיל פ' משפטים (כ"ג י"ט) מה שפירשו שם באריכות: (סה) פי' שאם היה הכתוב לומר כן רק במקום
 אחד היינו אדרבה לומדים משם צננין אב שסתם גדי פירושו גדי עזים, אבל מאחר דכתיב כן בצמה מקומות, א"כ הוא שני
 כחוצים הבאים כאחד ואין מלמדים (גמרא), ועיין עוד מזה בפ' משפטים: (סו) ובגמ' דרשו עוד כמה דרושים, לא חלב
 זכר, לא חלב שחטה, לא חלב בהמה טמאה, ובחר רבינו צדורש זה שזה הוא המתאים יותר לפי פשוטו (רא"ם): (סז)

אדמתך. משצעת המינים האמורים בשבח
 ארלך"ם, ארץ חטה ושעורה וגפן וגו' (דברי ח' ח'),
 ודבש היא דבש תמרים"ם: לא תבשל גדי. אזהרה
 לבשר וחלב"ם, ושלשה פעמים כתוב צחורה אחד
 לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול (חולין
 קט"ו): גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה
 שהולך לפרש בצמה מקומות"ם) גדי עזים למדת
 שגדי סתם כל יונקים צמשמע (חולין ק"ג): בחלב
 אמו. פרע לעוף שאין לו חלב (א"ס)"ם, שאין איסורו
 מן התורה אלא מדברי סופרים (שם): (כו) את
 הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה
 שבעל פה"ם) (ש"ר - גיעין ס"ג): (כט) ויהי ברדת

אור החיים

כאומרו (תהלים מ') ותורתך צחך מעי, גם נמשלה
 למים (תענית ז'), ואם היה אומר לא אכל ולא
 שחה יש צמשמע כל מין אכילה ושחיה:
 כט. ויהי צדחת וגו'. אמר ויהי לשון לער לרמוז
 מה שנכוו כל הלדיקים שבמחנה

לצי זה וכו':
 כח. לחם לא אכל וגו'. הולך לפרע לחם ומים
 ולא הספיק לומר לא אכל ולא שחה
 לדייק צדבריו צא כי דוקא לחם ומים הוא שלא אכל
 ושחה אבל אכילה אחרת ושחיה אחרת אכל ושחה

וַיִּירָאוּ מַנְשֵׁת אֱלֹהֵי: לֹא וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
 מִשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים
 בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים: לֵב וְאַחֲרָיִ
 בֶּן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוּם אֶת כָּל־
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי: מִפְּסִיד
 לֵב וַיְכַל מִשָּׁה מְדַבֵּר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־
 פָּנָיו מַסּוּהָ: לֵב וּבָבֹא מִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה

מִלְּאֲתִקְרָבָא לְוַתָּה: לֹא וַיִּקְרָא לְהוֹן
 מִשָּׁה וְתָבו לְוַתָּה אֶהְרֹן וְכָל
 רִבְרִבָּיָא בְּכַנְשִׁתָּא וּמִלְּלָ מִשָּׁה
 עֲמַהוֹן: לֵב וּבְתֵר בֶּן אֲתִקְרִיבו כָּל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקִדְנוֹן יֵת כָּל דֵּי
 מִלְּלָ יי עֲמָה בְּמִוְרָא דְסִינַי:
 לֵב וְשִׁיצֵי מִשָּׁה מִלְּמִלְּלָא עֲמַהוֹן
 וַיִּהֵב עַל אֶפְוֵדֵי בֵּית אֶפְי: לֵב וְכֵר
 עֲלָ מִשָּׁה לְקָדָם יי לְמִלְּלָא עֲמָה

אֶעֱדֵי יֵת בֵּית אֶפְוֵדֵי ?
 וְנִפְק וּמִמִּלְּלָ עִם בְּנֵי י:
 דֵּי מִתְּפַקְרֵי: לֵב וְחֻזֹּן בֶּ
 יֵת אֶפְי מִשָּׁה אֶרִי סִנַי
 דְּאֶפְי מִשָּׁה וְאֲתָב מִשָּׁו
 אֶפְי עַל אֶפְוֵדֵי עַד דְּעַל
 עֲמָה: סָסס

לקט בהיר

רש"י

ומהיכן זכה, פי' מה נשחטה שדוקא באתרונוט ולא
 צראשונות (רא"ם): סט) פי' צי"ת זו אינה מניינת
 המקום שהיתה זאת בתוך העדה, אלא כאלו אמר הנשאים
 שבעדה: (ע) ר"ל אין כאן שום דיבור ואמירה וכו' פרטי,
 אלא כל הענין לשון הוזה, פי' רגיל לדבר אליהם ורגיל לזוה
 עד סוף הפרשה, והיה נוהג כן בין כשמסר להם מה שקבל
 צהר סיני, בין מה שננטוה בזהלן חוץ לממנה עד שהוקס
 המשכן, ובין מה שננטוה בזהלן מועד אחר שהוקס המשכן,
 וזה לשון עבר במקום הוזה (רא"ם): (עא) אבל בשעת
 שלמדו משה ישב לפניו, דכתיב (ישעי' ל') והיו עיניך רואות
 את מוריק, וכן כולם בשעת שמיעתן (רש"י): (עב) שאין
 דרך ארץ לילך או לישב בימין רבו כל עוד שאין אחר לשמאלו
 (רש"י): (עג) מאחר שכבר ישב אהרן לשמאלו נשאר יושב
 ולא הלך לימיו הגם שזה כבוד למשה וגם לאהרן שישב הוא
 לימיו לא אלעזר, וזה דעת ת"ק, אבל ר' יהודה סובר
 שאה"י חוזר אהרן לימין משה: (עד) דכתיב והיו עיניך
 רואות את מוריק (ישעי' ל'), וכן כשהקצ"ה דיבר אהרן
 (במ"ח), ומה שאמר רש"י ונוטלו פירושו היה נשאר נטול,
 שינוי נוסחאות בתלמוד

שנאמר (ל"ג כ"ג) ושכתי כפי: (ל) וייראו מגשת
 אליו. זה וראה כמה גדול כחה של עצירה, שעד
 שלא פשעו ידיהם בעצירה מהו אומר (כ"ד י"ז)
 ומראה כבוד ה' כחש אוכלת צראש הכהר לעיני בני
 ישראל, ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל
 אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:
 (לא) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה (ס"ג):
 וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום (ט), ולשון
 הוזה הוא כל הענין הזה: (לז) ואחרי כן נגשו.
 אחר שלמד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה
 לישראל, תנו רבנן כולד סדר המשנה משה היה למד
 מפי הגבורה נכנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק
 אהרן (ט"ו) וישב לו לשמאל משה (ט"ז), נכנסו בני שנה
 להם משה פרקו נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין
 משה ואהרן לשמאל אהרן (ט"ט), נכנסו זקנים שנה
 להם משה פרקו, נסתלקו זקנים ישבו ללדדן, נכנסו
 כל העם שנה להם משה פרקו, נמלא ציד כל העם
 א', ציד הזקנים צ', ציד בני אהרן ג', ציד אהרן ד',
 וכו' כדאיתא בעירוזין (י"ד): (לג) ויתן על פניו

ר
 שהמקום מדצד* עמו: (נ)
 בלא מסוכה: ודבר אל
 הכהד צפניו, וכשהוא מס
 משה את המסוה על פ
 וכשזה לדבר אה
 חסלת פרי

שינוי נוסחאות בתלמוד
 בלחמו לנש המסוה (הפך מו
 שהלא בפקוק ל"ג אמר הכה
 אחד להם ובנח משה לפני ה'

מסוה. כהרגומו בית אפי, לשון ארמי הוא בגמרה* (כתובות ס"ג) סוי לבא, ועוד בכתובות (ס"ג) הוה קא מסוה
 לאפה, לשון העבה, היה מסחכל זה, אף כאן מסוה בגד הניתן כנגד הפרלוף וצית העינים, ולכבוד קרני
 ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדם, ונוטלו בשעה שהיה מדצד עם ישראל (י"ד), ובשעה

אור החיים

יראה ה' עשה ענוה עקב לסגולה דכתיב (משלי
 כ"ג) עקב ענוה יראת ה', ומנינו שהעודה התורה
 על משה (במדבר י"ג ג') שעניו מאוד מכל האדם,
 וכשאמר ה' לכחוב הדברים מנינו לו שלא כתב עניו
 אלא ענו חסרה יו"ד ואף זה מן הענוה ובשכר זה
 זכה לקרני הוד כי הפליא צרנונו יתברך גם ה'
 הפליא חסדו לו בשנותו מכל האדם, והוא מה שרמז
 רבי יהודה צאמר נשתייר צקולמוס קמעא והוא
 אות יו"ד שהיה לריך לכחוב ולא כתב לרוב ענותו
 וממנה זכה כזכר:

לד. וראו בני ישראל
 ענין חזר ו
 שמיענו שהולרכו ישרי
 אחרים להלדיק כי קרן
 שהאור הלז היה ללד נ
 צפניו ובהאריך הזמן י
 לזה היו מסחכלים צפני
 וגו', ואולי כי חזרה עט

אָעֲרִי יְתִּית אֶפֹּדֵי עַד מִפְּקֵה וְנִפְקֵי וּמִמַּלְלָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתִּית דִּי מִתְּפַקֵּד: לֵה וְחֹנֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתִּית אֶפִּי מֹשֶׁה אֲרִי סִנֵּי זִיו יִקְרָא דְאֶפִּי מֹשֶׁה וְאַתְבֵּי מֹשֶׁה יְתִּית בֵּית אֶפִּי עַל אֶפֹּדֵי עַד דְּעֵלָּה מִמְּקָרָא עֲמָה: ססס

לְדַבֵּר אֵתוּ יִסִּיר אֶת־הַמָּסוּהָ עַד־ צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוֶה: לֵה וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־ פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־ בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוּ: ססס

אָהוּן קָהוּן וְכָל מֹשֶׁה יִיבּוּ כָּל כָּל דִּי דְסִינֵי עֲמָהוּן לֵה וְכָד אָ עֲמָה

לקט בהיר

רש"י

כמו שאמר רש"י בעצמו ונלחמו ילא בלא מסוה, גם מה שאמר הכתוב יסיר את המסוה „עד לאחור“ עד ועד בכלל, פ"י גם נלחמו לא היה עליו, כי לא פנה ולא הלך לשום מקום בינתיים אלא מיהר מן ההר אל העם תיכף ומיד ללמד מה שנצטווה, ולא כסה פניו רק אחר שגמר ללמד את בני"י עד בואו שוב לפני המקום ב"ה (מ"ל): עה) קשר רש"י המאמרים ביחד, כדי שלא תאמר שפ"י עד לאחור שמיד נלחמו לבש המסוה (הפך מה שפירשנו באת הקודם) ונלחמו רגע ראו ישראל הקרן ודיבר עמם עם המסוה, לא כן הוא, שהלא בפסוק ל"ג אמר הכתוב בפירוש ויכל וכו' ויתן וכו', שלא נתן רק אחר ויכל מדבר, אלא ודאי ב' כתובים אלו המשך אחד להם ונבא משה לפני ה' יסיר וכו' גם כשילא ודבר אל בני"י נשאר כן בלי מסוה לזה וראו בני"י וכו' והשיב משה פ"י ולא השיב עד בואו לדבר אמו (בא"י):

שכמקום מדבר* עמו: (לד) עד צאתו. ונלחמו ילא בלא מסוה: ודבר אל בני ישראל. וראו קרני הכוד בפניו, וכשכח מסתלק מהם ע"ה: (לה) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אמו נוטלו מעל פניו: חסלת פרשת כי תשא

שינוי נוסחאות - נדבר

כי חלצת נפשי ממות - פיימתי כי תשא את

אור החיים

על דרך אומרם ז"ל (ב"ר ב') בספרו של רבי מאיר כתוב כמות אור, כמו כן משה נעשה עור פניו אור. עוד יראה כי הגם שעשה משה המסוה לא דנו מפני זה לאסור לראות פניו בזמן שאין מסוה אלא וראו בני ישראל את פני משה והדבר מובן כי לא בדרך איסור היו רואים ממה שלא הקפיד עליהם וחפץ ה' לראות באור החיים:

לה. וראו בני ישראל וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין חזר הכתוב להודיע זה, ואולי כי ישמיענו שהולכנו ישראל לראות הדבר פעמים אחרים להלדיק כי קרן עור פניו לא שיהיה מיחוש שהאור הלא היה לא עכבתו את ה' נוטלו אורות בפניו ובהאריך הזמן יחזור הדבר לכמות שהיה, לזה היו מסתכלים בפניו בכל עת להלדיק כי קרן וגו', ואולי כי חזרה עטרה ליושנה בצחינת פניו י"ס

חסלת פרשת כי תשא

אור בהיר

רם) שנסתלק מאלם הראשון חזר ונתקן במשה רבינו ע"ה.

ברוך אל רם ונשא שהשלמתי פרשת כי תשא

מגשת ה, שעד (כ"ד י"י) ציני בני ת העגל יעזעים: ידכס"ט: ' ולשון נגשו. הכלכה יה למד נסתלק ייו שנה לימין ס שנה , נכנסו ל העם הן ד', ל פניו : מסוה ד קרני וצשעה גם ה' שרמז f והוא ענותו

המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

עיה רבינו גרשום

קניגיא. יורה מיה נקמט רומט. כל מיני זיה קרוי כן וכן בשמשות
 חולין (דף טו) וכן נשעו רבנו קוניו לו בליסטרי היה: התמשוך כו'.
 וכן אמר יכול לעשות קניגיא עם ליתן. מכלל דעמידה [לקניגיא]:
 העושה יגש הרבו. בזהמות כתיב בלחוב. ויהי עם ליתן: מפני
 ריחו. שמתוך שיש לו הכל וממנו תורה הורא

פליגי בה מרי מלאכי ברקיע. ואלוהו אמר לן כדלמחר פרק נו
 שהוליוהו (שיזוין דף מג). ללו חליהו אמרינו: **הך** אמר
 ישפה וזה אמר שהו וזהו הקב"ה כדון וכדון. ר"ת ליג לה וזהו
 דגרסי ומפשי דקפא אכתוב לגעול הגני מרפין כפוך הנכין ויסדוך
 כספירי פרוש כדון וכדון היינו פוך

קניגיא. פלחיה. פלחיה. פלחיה.
 נשמי חמשיך ליתן
 כהבה. כולפך כך אשר
 לו הקב"ה לאיב וכי
 אחת יכול לשפך ליתן
 כהבה: והכלל השקיע
 לשני: כפוש עשה ע'
 פלחי: כפרקתה. דבר
 פיה: עשה תלום
 כפון תלום נולד כפד
 אחר שאני שוחה:
 נכרי. בליכור נראה יור
 שלם: שרא שוחה:
 פלח: על פלח ראשן:
 עשין לו פקיע. דבר
 הנשין ותלו על עשרה
 אצל לון הקב"ה כדון
 וכדון. לחי אקדח
 כדכר כולפך כדכרי וזהו
 חוה שפוח וישא כדון
 מיוקקים: ויוקק כדון
 עשר של חובכ ביום
 עשרים. ידי שכיבס
 יצאו בנות הקרקע
 כבו שעושין בפתח הבית
 כביעת דצילא:
 משפט ליה עשין:
 (שישע ליה) קסבית
 כפי קסות. כשתי
 קסות של אדם הראשון
 טביעו הקב"ה ער
 סאה אשה. איך רבנו
 קרין צריך להם פחח
 עשין ויכסי דאשה
 וקפאי לוי יתין דאשה
 יעיל הקב"ה חת עשר
 כדור עשרים ותו לא.
 וישני בן אשה ל' יוחנן
 כדור עשרים לבניו יבין
 וקא. כולפך חליהו
 קאמר שחא הוח
 כדור ח' ונכה ל' אש
 ל' חבה ל' כי על כל
 לה לאותה בישה. שיהיה
 לו לאותה נהרע כחברו
 אי ילה לאותה בושה:
 שלח שחא ילק:
 אירם א' פסיה ב'
 ירויהו ל' חשיה ב'
 שחח ח' וישע ח' פד
 ו' נכין ח' ורבין ח'
 חסדיתיו. ח' כן נחבית.
 עשרה עתיד לצד
 יעשה עשין אלה.
 ובראוי באים נקבים
 נכסים. שפירא חיי

הכנה יולא ריה קשה: כמרהקה. **א**יו קניגיא עם ליתן שנאמר
 כשמים כנו רוקח מרקחת (שמה ל)
 ממך שהמים ראשו לנן עזן:
 תלמים תלמים. שגורס ספירוס
 עמוקות ניס כהלמים של מחרטה:
 אחריו. כשמה יולד נתיב היס:
 אינו חורו לאיתנו. מרוב הגניס
 שחמרו: סוכה היינו מלמעלה גג
 ולרבע לפנות מלרבע רוחו. כל
 היינו סוכין גלגל ממולות: והקשרנו.
 היינו דבר מועט שקשרו לתלום
 גולגל כמין קמיע: שמשוחך.
 חומותין: פליגי בה. נחננים של
 חומות ירושלם ממנה יהו חלו אבנים
 ששמים להיות: כדון וכדון. כדכר
 זה ודכר זה והיינו כדור משהס
 ושפס כנה. וחלפ' שמקרא זה
 קדס לני ר' חייא טובא יס לומר
 קדס נמננא ישעיה שדכרי כל
 המפרסם עמידה להננות: ורוקח
 עשר. של רוחנ כרוס עשרים. והיינו
 קדח לנן קדח שמוקק כסה ומשמע
 נמי לנן טובה שמוחרי כלח קדחה
 כמו קדחי אש וישע ח': אקדח.
 קרובוקל"א בעל"ו ונמרגוס ויחנן
 אבני גומרא: כביעתא דצילא.
 ילח עוף קען שגמו חלילי: קוממות.
 שמי קומות. שג ממנ"ן דרש: כשתי
 קומות של אדם הראשון. שמיעו
 עד ק' אמר כמסכת מגילה (דף יב):
 ההיכל. של בית שני שהיה רוס משה
 אמה ולפי קומתן נרין עשרים גבוהים.
 וקפול לר' ויחנן דלמר רוס עשרים:
 לכדור דבי זיקא. תלומות השעוין
 לאורי והיינו שערין דקרא תלומות
 החמות: עני ויכס. אמר ועשין ב'
 ונוה ג' אש ד' להטה ה' י' על כל
 כבור ו' חופה ו'. ולר' י' על כל כבור
 אינו מן השעוין אבל וסכה חסיה יתה
 ללל יומס דסמין ליה לפסיה דהא
 קרא הוה השעוין והאו על כל כבור
 לדמפרשי' כמקום חלח: שעוין
 צרות. שלל להסמו מנסחין: נבדה.
 חופתו של קען מתחפתו של חברו
 הגדול ממנו: שבאותו הדור. טראו
 משה ויהושע: או ילה לאותה בושה.
 שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך
 שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה
 ולא יכול להגיע לכבודו: בעדן גן
 אלהים הייה. כחיס מלך ויחנן
 כתיב. וכי סבור אמה להיות כלס
 הרשעון שהיה בגן עזן והיו לו כל
 האפוסות הללו אדם פטרה גוי' עד
 זהב הרי עשר. חלל כל חנן יקרה ל'
 השיב דכולל וזהו מפרש מלי על:
 חנן יקרה דלמנן אדם פטרה גוי':
 וההב א"ר ויחנן וגרוע שבכולל זהב
 וכו'. והב אקרא קא מהדר לפרושי
 גרוע שבכולל וכן מכלל דהשוחך יחנן
 שמתעמול למרו ולעשות עמך חלה
 ונחלתי בלדס נקבים שמולחין ריעי מוך חלול הוה ומוקק ניסם הנרלך כונו ניסם הנרלך ונכדל צו ניסם כונו הנקבים בלדס:
 וקסמי

הנחה הב"ה
 (ח) בני החמה שבזמן
 (ז) שם של נכס
 (ז) שם של נכס
 (ז) שם של נכס

יגל אמר ד"ה הקדים

לבוז רש"י
 קרובוקל"א
 אדם נאמן
 יקרה אדם
 צבע אדם
 כהה ופריקרה
 (ביותר)

מכוסף רש"י
 כדכר. חנן טונס
 וכן שמה שמשוחך.
 מלכות שהשמה וזהו
 שמה (ההלס פל)
 ממש (מהדרין ק) לו:
 לנן מומה (פוסט י).
 לאבני אקדח.
 שהקב"ה מוקקן
 כמקדח על שחוקק
 כהס כדור כרוס עשרים
 גל של עצמות.
 שמת דלדס שמה
 נשע גל של עצמות
 (פס יא) כמח שנקק
 כשו ופל מוזן חרס
 (שמה לד).

פרשת האזינו

של משה כי גופם מזוכך יותר מדורו של ישעי כידוע וק"ל. [תקנ"ד—ג"ח].

האזינו השמים והדצרה ותשמע הארץ אמרי פי, הנה צתרגום מפרש כי שם ה' אקרה על תפילה ע"ש על כן גם אני אפרש קרה זה על תפילה, כי כ' מג"ח [רס"י ל"ח] בשם ספר הגן לבעל מחשבה בתפילה יאמר שם פ"י, וקשה לו וכי יועיל שם לבעל צחירה אנושית ומאן דלא מכוון מחיין ל"י צמרצפתא דנפחא [כצרכות ל"ד]. וי"ל דודאי מחשבה שהיא מחלק נפש המשכלת שמחשב צדברים זרים לזה לא יועיל השצעה כי הצחירה חפשיית, אך יש מחשבה חלוגית מלד כה המדמה שבגוף שלפעמים קליפה מתלבשת בו לזה מהכי השצעה בשם פ"י — וידוע ממאחז"ל על יקרה אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו כי הנשמה נקרה שמים והגוף ארץ [סנהדרין ל"ח:], וכבר כ' לעיל שר"ך להוכיח נפשו צחלת תפילתו ליישרה אל ה' (*). וזהו האזינו השמים והדצרה דברי תוכחות להנשמה הנקראת שמים ולגבה לא מהכי השצעה, ותשמע הארץ הגוף ישמע אמרי פ"י היא השצעה ה"ל [תקס"ח].

האזינו והשמים, פי' צמעשי ה' ע"ד השמים מספרים כבוד אל שעי חוקות השמים ומשטריהם יסופר כבוד אל בכל העולם, ומ"מ תורת ה' תמימה יותר, ואמר מרע"ה האזינו השמים כמו שתוקו עתה מסיפוריכם ותשמע הארץ ויושביה אמרי פי צחורה שנתן לנו ה' שהיא מספרת יותר כבוד שמו אלו תוכן דבריו ז"ל — וי"ל דמ"מ יפה אחז"ל [ע"ז ג.]. דשמים וארץ נוגעין צעדותן כן דכתיב אם לא צריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, לא אמר שמים וארץ לא שמתי אלא חוקות שמים וארץ, כי הנה ע"י חוקות השמים וארץ והנהגותיהם את העולם יסופר כבוד אל — אבל מ"מ לא ידע צמה יעבוד ה' ואיך יעבדנו ומה רלונו כ"א ע"י התורה הקדושה, אך לא יתן הקצ"ה תורה אלא למצקשי והיינו כגון ארע"ה ע"י שהצין ע"י גלגלי שמים כי יש לעולם מנהיג ואין אלו מנהיגים עלמן וחקר ודרש ולא השיג

האזינו עיי תשו זכרון יוסף [חל"ח ס"י ע"ז] דהזיו נך קאי על מרע"ה זיו קרני הוד ונדחק מ"ע אמר נך לנוכה, וי"ל ל"ך גמערי חמשים שהי' לו מחמשים שערי צינה שהשיג מהם מ"ע כידוע [ר"ה ספ"ק], והנה איתא דזכה לזה ע"י ה' זעירה דויקרה ע"י ילקוע ראוצני שם, והרמז האזינו אותיו הזיו ה' ג. [תקפ"ט].

76

הזיו ל"ך ע"י תשובת זכרון יוסף וכבר כתבתי צמק"א [ע"י דח"ס כרך ה' דף כ"ה עור ג.]. וי"ל דהרי למרע"ה ניתנו כל הכתרים שהורידו ישראל עדים צהר חורב והם המה קרני הודו [כשצת פ"ח.], וי"ל שאינו לו צעלם אלא שנפקדו לו כפקדון עד שיזכו להם ישראל ויוחזרו להם כאשר צאמת לע"ל שמחת עולם על ראשם [שצת שם], ועל כן חשבו ישראל הזיו הבה אינו לו צעלם, אך כשמת מרע"ה ולא הופקדו אלא יהושע אלא היו פניו כפני לזנה אמרו אוי לאותה צושה [כצ"צ ע"ה.], ואמרו למשה הזיו לך לגמרי צעלם ולא רק כהופקד אלא. [תקל"ז].

האזינו השמים והדצרה ותשמע הארץ. וישעי אמר צהיפק, צאשר כי האזנה שייך לקרוב ושמיעה לרחוק, וגדולי הדור המכונים בשם שמים היו צימי משה הת"ח הגדולים אשר להם ראו להתקרב אל אדוניו משה, ואמר להם האזינו, משא"כ בזמן ישעי כתיב ירצבו הנער צקן והנקלה צנכד אי"כ גדולי וחשובי הדור היו נערים ושפלים והת"ח היו מצויים צעיניהם והיו מכונים בשם ארץ, לכן להם נתן האזנה כי הם הקרובים אליו. והיינו דמסיים כי ה' דבר ואכלו ית' קרובים הם אותם החשובים אלאכס כעפרא דארעא ע"ד עליונים למטה ותחתונים למעלה וזוק ונכון.

האזינו השמי וגו', אולי קרה לעם ה' שיאזינו צנשמותם המכונים שמים [כסנהדרין ל"א:]. וממילא תשמע הארץ הגוף שיכפו אותו, וע"ז רמזו חז"ל משה ה' קרוב לשמים וישעי לארץ פי דורו

ש ע ר י ו ס ף

פונה אנה ואנה אל הבלי העולם ולבו בל עמו במה שהוא אומר, ולכן יחשוב בתחלת תפלתו בגדולת הבורא ית"ש ושפלות האדם העומד נגדו ויתגאה ג"כ במה שנפח בו נשמת אלקים חיים חלק אלה ממעל וכי ראשה קשור למעלה, ותחתיתה בגוף הנגוף הוה, וכי כל חיותה תלוי בו בשעה זו שהוא מקשרה עם אל עליון ע"ד ואתם הדבקים, ואז יתבטלו ממנו כל המחשבות הזרות מהבלי העה"ז וכר.

(* לפני זה כ' הח"ס מאמרים לש"ש (נדפסו בדח"ס כרך א') ובד"ה ואמר סלו וגו' כ': ...ואחזה אני לפרש בעוה"י על תפלות ישראל כי הם עולים מעלה מעלה, אך יש להם ב' סכנות הדרך א' באויר המלאה לה מקליפות שרוצים לחטוף להם התפלות ההמה כידוע, והה דרך יסוקל מאבן נגף ע"י אמירת זמירות ושרי דהע"ה הנאמרים בנועם לכבוד ה', אך סכנה שניה היותר עצומה, הוא גוף האדם, בעת יציאת הדברים דרך מסילת הגוף מהמחשבה אל מוצא שפתיו, ולבו

ולבשכילה, ואחר כך אמר ותשמע האר"ץ, היינו פשטות החורה ועניייה הגשמיים, ועל זה שייך אמר"י פי חמירה רכה, להיותה מוצנת ומפורשת לכל, עכתו"ד.

צמדריגת משה רבינו, והיה קרוב יותר לפשטות החורה ופירושה הגשמי, ולכן אמר שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים, והאזינו ארץ שהיה קרוב לארץ.

והנה מצוה צספרי הקודש (עיין סידורו של שבת ח"צ דרוש ז') כי משה רבינו איש האלהים היה מושלל מכל גשם, ואף גופו הגשמי נתעלה ונזדכך באור נח ומנוחה להיות כולו רוחני כמלאך ה' לצאות. וצוה מפרשים העולם מאמר הגמרא (נחמים קא): מרים מי הסגירה, אם תאמר משה הסגירה, משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים, ואם תאמר אהרן הסגירה, אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים, אלא כבוד גדול חלק לה הקצ"ה למרים אמר אני כהן ואני מסגירה. ולכאורה קשה למה לא אמר גם צמשה רבינו דקרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים, אכן מאחר שצמשה רבינו איש האלהים היה כולו רוחני, שוב אין שייך לומר צו קרוב הוא בקירבה גשמית אלא מרים, ועל כן הולכנו לומר משה זר הוא.

וע"פ פי זה יוצן דרשת המדרש, לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ, כי מאחר שצמשה רבינו איש האלהים היה מושלל מכל גשם, ממילא היו כל דברי החורה מתפרשים אללו כפי שורשם הרוחני צשמים ממעל, ואף שהולך לומר לישראל גם פשטות החורה כפי משמעותה הגשמי בארץ מתחת למען ישכילו את דברי החורה כפי צחינתם, מכל מקום אללו היה העיקר פנימיות החורה כפי שורשה למעלה, ועל כן אמר האזינו השמים להיותו קרוב לפנימיות החורה הרמוז בצחינת השמים, ותשמע הארץ להיותו רחוק מפשטות החורה הנרמז בצחינת הארץ, אבל ישעיה הנביא לא היה

7 האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרו פ, איתא צמדרש (ילקוט רמז תתקמז) האזינו השמים, על שם שניתנה תורה מן השמים, שנאמר (שמות כ יט) אחס ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, ותשמע הארץ, שעליה עמדו ישראל ואמרו (שמות כד ז) כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. ויש להבין מה היתה כוונת משה רבינו צמה שרמז צכאן ענין נעשה ונשמע.

וג"כ צהקדם מאמר הגמרא צמס' ראש השנה (דף לא.) צמוספי דצבתא מה היו אומרים (בלויס צדוכנס), אמר רב ענן צר רבא אמר רב, בי"ז ל"ד, פירש"י פרשת שירת האזינו חולקים אותה לששה פרקים, הראשון האזינו, השני זכור ימות עולם, השלישי ירכיבו על צמתי ארץ, הרביעי וירא ה' וינאח, החמישי לולי כעס חויב אגור, השישי כי ידון ה' עמו. וכח צקיני המהרש"א ז"ל צחדושי אגדות, לסימן עוב חלקו פרשת האזינו לו' חלקים צראשי תיבות בי"ז ל"ד, דהיינו מפי משה שקרן עור פניו ותרגמוו זיו (שמות לד ב).

אמנם צשו"ת זכרון יוסף (או"ח סימן ע"ז) נתקשה דלפי זה מאי טעמא אמר הזיו לך לשון נוכח, ויותר היה ראוי לומר הזיו לו. וכח צהתם סופר צפרשתן (עמוד קל) י"ל דהרי למשה רבינו ניתנו כל הכתרים שהורידו ישראל עדים צהר חורב, והן המה קרני הודו (שבת פח.), וחשבו ישראל שאינו לו צענס, אלא שפקדו לו כפקדון עד שיזכו להם ישראל ויוחזרו להם, אך כשמת משה רבינו ולא

הופקדו אלל יבושע, אלל היו פניו כפני לבנה
(צבא צתרח עה.) אמרו למשה הזי"ו ל"ך
לגמרי צעלס ולא רק כהופקד אללו, עכ"ד.

← **אכן** לומר צאופן אחר ציבוצ קושית
הזכרון יוסף מדוע אמר הזיו לך צלשון
נוכת, דהנה איתח בגמרא (שבת פח.) דרש רבי
סימאי, צעשה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע
צאו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד
ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים אחד כנגד
נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל
ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי הצלה
ופירקום, שנאמר (שמות לג ו) ויתגללו בני
ישראל את עדים מהר חורב, אמר רבי יוחנן
וכולן זכה משה ונעלו, דסמיק ליה ומשה יקח
את האוכל (פירש"י, את האוכל לשון צהלו נרו,
הוא היה קירון עור פניו), אמר ריש לקיש,
עתיד הקצ"ה להחזירן לנו, שנאמר (ישעיהו לה
ט) ופדויי ה' ישבון וצאו ליון צרנה ושמחת
עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם.
ולכאורה מדברי הגמרא הללו מפורש יולא שלא
ייתנו הכתרים למשה רבינו לגמרי, אלל צתורת
פקדון, שהרי עתיד הקצ"ה להחזירם לישראל,
ולפי זה יקשה על דברי החתם סופר שדקדק
מדברי חז"ל דכיון שהיה פני יבושע כפני לבנה
ולא הופקדו הכתרים צידו, מזה משמע שניתנו
למשה לגמרי צעלס.

ויתכן לומר צביאור הענין צשנקדים מאמרם
ז"ל (צבא צתרח עה.) זקנים שצאותו
הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יבושע
כפני לבנה, אוי לה לאותה צושה אוי לה
לאותה כלימה. ותמהו המפרשים האיך העיזו
הזקנים לומר אוי לה לאותה צושה ופגעו
צכבודו של יבושע רצן של ישראל. אך לדרכינו
י"ל כי לאחר שחטאו ישראל ופירקו מעליהם
הכתרים וניתנו למשה רבינו וקרן עור פניו
כפני חמה, צעת ההוא חשבו ישראל שנקדו

הכתרים אלל משה רבינו צתורת פקדון עד
שיזכו ויוחזרו להם, אמנם ציוס הסתלקותו של
משה רבינו המה ראו כן תמהו שלא הופקדו
הכתרים אלל יבושע ופני יבושע כפני לבנה,
ומזה הוכיחו לומר שניתנו הכתרים למשה לגמרי
ולא צתורת פקדון, או אז צושו וגם נכלמו כל
צית ישראל צראותם כמה גרם החטא, ונתעוררו
לעשות תשובה ציתר שאת ויתר עז, וזכו ציאור
דצרי הגמרא, זקנים שצאותו הדור אמרו פני
משה כפני חמה פני יבושע כפני לבנה, ומזה
מוכה שניתנו הכתרים למשה רבינו צעלס ולא
צתורת פקדון, ולכן אוי לה לאותה צושה אוי
לה לאותה כלימה כמה גרם החטא שצדו
ישראל כתריהם והורד עדיים מעליהם.

והנה מצואר צגמרא (צרכות יצ:) כל העושה →
דבר עצורה ומחצייש צו מוחלין לו על
כל עוונותיו. וצכן י"ל כי מכח אותה הצושה
שנחציישו בני ישראל ציוס הסתלקותו של משה
רבינו, נמחל להם כל עוונותיהם, וצאותה שעה
הוצטח להם מן השמים שעחיד הקצ"ה להחזיר
להם הכתרים לעתיד לצח, כנאמר ופדויי ה'
ישבון ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם
על ראשם. ולכן כאשר צח משה רבינו ואמר
להם לישראל שירת האזינו, עמן צרמזו צראשי
תיבות הזי"ו ל"ך, היינו צבישר להם לישראל
שאותו זיו קרני הוד מן הכתרים של נעשה
ונשמע יוחזר לכם לעתיד לצח, כי מאחר צבושו
וגם נכלמו ממעשיהם הרעים, על ידי כן זכו
להשיג דרך תשובה אמיתית ונמחל להם
עוונותיהם, ועחיד הקצ"ה להחזיר להם הכתרים
לעתיד לצח.

וע"פ פי זה יתבאר דרשת המדרש, האזינו
השמים על שם שניתנה חורה מן השמים,
ותשמע הארץ שעליה עמדו ישראל ואמרו כל
אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, כי צפרשה זו צח
משה רבינו לצשר להם לישראל ענין הזי"ו ל"ך,

דהיינו שיוחזר להם אותן הכתרים שזכו אליהם
במעמד הנבחר בזכות נעשה ונשמע, ולפי זה
מוצן שפיר מה שהזכיר בכאן ענין מתן תורה
ונעשה ונשמע. L

*

האזינו השמים והדצרה ותשמע הארץ אמרי
פי, יערוף כמטר לקחי תזל כעל
אמרחי כשעירים עלי דשא וכרביצים עלי עשב,
כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. והדקדוקים
רבו בפסוקים אלו, חדא מהו קישור פסוק
יערוף כמטר לקחי לפניו ולאחריו, גם יש להבין
ענין המשל למטר ועל דשא ועשב, ועוד ו"צ
המשך אומרו כי שם ה' אקרא הבו גודל
לאלהינו.

וי"ל על פי מה שכתב ח"ז זללה"ה זייטצ לב
(פ' תולדות) לפרש מה שאמר ילחק אבינו
ליעקב (בראשית כז כז) ראה ריח בני כריח
שדה אשר זרכו ה', כי כח האב שזכה לבנו
בחכמה וזיראה, הוא כגרעין הנזרע בשדה
שמלמית ומוליא הרבה בעזר אלקים, כמו כן
האדם נמשל לשדה כדכתיב (משלי כד ל) על
שדה איש, ואביו זרע בו גרעין והוא מלמית
מזה הרבה בעזר אלקים, כי הבא ליעבר
מסייעין אותו (שבת קד.), וזה שאמר ראה ריח
בני כריח שדה אשר זרכו ה' להוליא מגרעין
הרבה, וזכוחו עשה את החיל הזה, עכ"ד.

והנה כתב צאור החיים הקדוש צפרשתן
צביאור הכתוב האזינו השמים והדצרה
ותשמע הארץ אמרי פי, שנתכוון משה רבינו
לדבר עם הדרגות שונות הנמלאים בישראל,
שמים רמז לחשובי העדה שהם צמדריגה גדולה
צצחינת שמים, וארץ כינוי להמון העם שהם
צצחינת ארץ, עיי"ש.

ובזה נבא לציאור הכתובים, האזינו השמי"ם
והדצרה ותשמע הארץ אמרי פי, כי

משה רבינו בא לעורר את לבב כל בית ישראל
לעבודתו יה"ש, הן חשובי העדה הנקראים
שמים והן פשוטי העם הנקראים ארץ, כי
זכולם נטע אדון כל הנביאים גרעין קדוש שיוכל
לנמוח ממנו הרבה צחורה ומלוות ומטעים
עוצים, ולזה אמר יערוף כמטר לקחי תזל כעל
אמרחי כשעירים עלי דשא וכרביצים עלי עשב,
פי' כדרך שזרעים צשדה גרעין אחד וזכח העל
והמטר לומח אחר כך מן הגרעין הזה דשא
ועשב ושאר מיני זרעים ופירות עוצות, כן
הדבר אלל בני ישראל שמשנה רבינו נטע בכל
אחד ואחד מהם גרעין קדוש צחכמה וזיראה,
ועתה לריכים צעלמס להוסיף אומן צחורה
ועבודת, ועל זה גמר אומר כי שם ה' אקרא,
פי' שאני קראתי צשם ה' ונטעתי צחוכס
גרעין הקדושה, ועתה הבו גודל לאלהינו,
שעליכס המלאכה לגמור להוסיף אומן צחורתו
ובעבודתו ביתר שאת ויתר עוז, למען ילמח מן
הגרעין הזה הרבה בעזר אלהים.

*

האזינו השמים והדצרה ותשמע הארץ אמרי
פי, יערוף כמטר לקחי תזל כעל
אמרחי כשעירים עלי דשא וכרביצים עלי עשב.
יש להצבון צעעס הדבר שהמשיל את החורה
לעל ומטר עשב ודשא, ודברי חז"ל ידועים.

צ הרה"ה חגמלו זאת עם נבל ולא חכס הלח
הוא אביך קקך הוא עשך ויכוונך.
וציאר צתרגוס אונקלס, הו קדס ה' אהון
גמלין דא עמא דקצילו אורייתא ולא חכימו.
ונחקשו המפרשים היכן נרמז ענין קבלת החורה
צמאמר עם נבל ולא חכס.

ג באפטרותא דיומא, שובה ישראל עד ה'
אלהיך כי כשלת צעונך, קחו
עמכס דצרים ושובו אל ה'. ודקדקו המפרשים
על כפל הלשון שובה ישראל ושובו אל ה', עוד

וּמִטֶּר וְגו' (נה ו) 'דרשן
 ירשו ה' ועזו
 ה' הוא יתברך
 ה' אינו רוצה
 אינו נדרש
 פיצד, נראה
 מנו, כשאמר
 שגאמר, (שם
 וד ה' תזר
 'אומר, (שם)

קול דברים אתם שמעים. וכשהיו ישראל במצרים בשעבוד פרך, (שמות ב כד)
 וישמע אלהים את נאקתם. פיון שחטאו, (דברים א מה) ' [ן] לא שמע ה'
 בקלכם ולא האזין אליכם. ענה לשמואל במצפה, שגאמר, (שמואל א ז ט)
 ויצעק שמואל אל ה' ויענהו ה'. חזר ולא ענהו, שגאמר, (שם טז א) 'ויאמר
 ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל על שאול. ענה לדוד ואמר, (תהלים לד ה)
 'דרשתי את ה' וענני. חזר ולא ענהו, שגאמר, (שמואל ב יב טז) 'ויצם דוד צום
 וכא ולן ושכב ארצה. וכתוב, (שם שם יד) 'גם הבן הילוד לה מות ימות. ובזמן
 שישאל עושי תשובה, מצוי להם, שגאמר, (דברים ד כט) 'ובקשתם משם את
 ה' אלהיך. ואם לא עשו תשובה, (הושע ה ו) 'בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את
 ה' ולא ימצאו, חלץ מהם. פעמים קרוב, שגאמר, (תהלים קמה יח) 'קרוב ה'
 לכל קראיו. פעמים אינו קרוב, שגאמר, (משלי טו כט) 'רחוק מרשעים ה'.
 וכתוב, (במדבר ו כו) 'ישא ה' פניו אליך. וכתוב אחר אומר, (דברים י יז) 'אשר

7c

ה' אליכם מתוך האש, קול דברים אתם שמעים, ותמונה אינכם ראים, "פעמים שומע", וכשהיו
 ישראל במצרים בשעבוד עבודת פרך, נאמר: "ויאחז בני ישראל מן העבדה, ויצעקו ... וישמע
 אלהים את נאקתם", ו"אינו רוצה לשמוע", פיון שחטאו בחטא המרגלים, נאמר: "ותשבו ותבכו
 לפני ה', ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם"; "פעמים עונה", אשר ענה לשמואל
 במצפה, כמו שגאמר: ("ויצעק"), ויצעק שמואל אל ה' בעד ישראל ויענהו ה'", בעת שכל
 ישראל שבו אל ה' וצמו והתודו חטאתם, כאמר שם, ושוב חזר ה' ולא ענהו, כמו שגאמר: "כי
 התאבל שמואל אל שאול, וה' נחם כי המליך את שאול על ישראל, ויאמר ה' אל שמואל, עד מתי
 אתה מתאבל (על) אל שאול ואני מאסתי ממלך על ישראל"; "פעמים נדרש", אשר ענה לדוד
 בדרשו את ה', ואמר דוד: "דרשתי את ה' וענני, ומפל מגורותי הצילני", ושוב חזר הקב"ה ולא
 ענהו בדרשו, כמו שגאמר: "ויבקש דוד את האלהים בעד הנער, ויצם דוד צום, וכא ולן ושכב
 ארצה", "ויבקש" - "וידרוש", וכתוב מראש שהנביא אמר לו בשם ה': "גם הבן הילוד לה
 מות ימות", ולכן לא נדרש לו הקב"ה בתפלתו; "פעמים מצוי", ובזמן שישאל עושי
 תשובה, הקב"ה מצוי להם, שגאמר: "והפיץ ה' אתכם בעמים ... ובקשתם משם את ה' אלהיך
 ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך ... ושבת עד ה' אלהיך ושמת בקלו", ואם לא עשו תשובה
 "אינו מצוי" להם, שכתוב: "לא יתנו מעליהם לשוב אל אלהיהם ... וישראל ואפרים יפשלו בעונם, כשל
 גם יהודה עמם, בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו, חלץ מהם", לא יתנו להם
 עונותיהם לעשות תשובה, בקרבנות צאן ובקר בלבד הם הולכים לבקש את ה' ולא בתשובה
 ממעשיהם ולכן לא ימצאו אותו להתרצה להם, כי "נשמט" מהם; "פעמים קרוב", שגאמר:
 "קרוב ה' לכל קראיו, לכל אשר יקראו באמת", אם קוראים אליו באמת, הוא קרוב לכל קוראיו,
 "פעמים אינו קרוב", שגאמר: "רחוק מרשעים ישועה, כי חקיך לא דרשו", ונאמר: "רחוק ה'
 מרשעים, ותפלת צדיקים ישמע", הרי שגם אם הם יתפללו, ה' לא ישמע תפלתם כי את חוקי ה' לא
 דרשו; וכתוב וכתוב אחד אומר "בתורה: "ישא ה' פניו אליך", וכתוב אחר אומר: "כי ה'
 אלהיכם ... אשר לא ישא פנים", "כיצד יתקיימו שני כתובים הללו", הקב"ה נושא פנים או אינו

אמרי פי, יערף
 : "כי שם ה'

עת שנהג עמנו
 ט וצדקה וישר
 לפסוק "הצור
 קראו, קראו
 / למה אמר:
 וקרוב ויש רק
 שמו, פעמים
 ש הוא אינו
 ! שהוא נדרש
 פעמים שהוא
 נראה", נראה
 ו, ושוב חזר
 לא תוכל לראת
 אל, בסיני,
 מראה פבוד
 :מו שגאמר:
 : שם: "ויבדל

מכיון החזרתי בתאור

מסורת המדרש
 שאני דן את העולם
 בארבעה פרקים אלו
 ר"ה ט"ז, פד"כ שם,
 וזה ויהי ורכיזה והיה
 בראשית כ"ד:

לא ישא פנים'. עושה תשובה, נושא לו פנים. יכול לכל, תלמוד לומר, 'אליך', ולא לאמה אחרת, שנאמר, (ירמיה ד יד) 'פבסי מרעה לבך ירושלים למען תושעי', אם עשו תשובה, ואם לאו, (שם ב כב) 'פי אם תכבסי בנתר'. לך אמר ישעיה, 'דרשו ה' בהמצאו, קראהו בהיותו קרוב' משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדיו, צאו והכריזו בכל ממשלתי שאני יושב ודן דיני ממונות, כל מי שיש לו עסק עם חברו, יבא לפני ואני דן אותו לכף זכות, עד שלא אשב לדון דיני נפשות. וכך הקדוש ברוך הוא יתברך שמו אמר לישראל, פני, הווי יודעין שאני דן את העולם בארבעה פרקים האלו, בפסח על התבואה, בעצרת על פרות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפני פני מרון, בחג גדוניה על המים. ובאלו שלשה פרקים יושב לדון דיני ממונות, להעשיר או להעני, להרבות או למעט. אבל בראש השנה, דן דיני נפשות, אם למות אם לחיים, כמה דאת אמר בתקיעתא דרב,

יועל המדינות ב שלם, אני אקבל פתוחין ואשמע מן התרכים, עו נאמר, 'דרשו ה' למה הדבר דומה מכעיסין אותו, ועמד לו. ראהו בכעס והוא מבי אצלכם, עד של שהיה אצלכם ל אתכם. לך פתי פיניכם. שפן יח

נושא פנים? אם עושה החוטא תשובה "עד שלא נחתם גזר דין", הקב"ה נושא לו פנים וסולח ומבטל גזר הדין בתשובה ותפילה, ומעתה, יכול הייתי לומר כי לכל, אפילו לגויים, הקב"ה נושא פנים בדיו, תלמוד לומר: "יאר ה' פניו אליך", אליך, אל ישראל, האמורים שם בתחילת הפרשה, ישא פנים, ולא לאמה אחרת הקב"ה ישא פנים; וזהו שנאמר בדבר ה' ביד נביאו אל ישראל: "פבסי מרעה לבך ירושלים, למען תושעי", הרי אם עשו ישראל תשובה, הם נושעים, ואם לאו, חלילה, אומר הנביא: "פי אם תכבסי בנתר ותרכי לך בריתי, נפתם עונך לפני, נאם ה' אלהים", שלא עשו תשובה עד שלא נחתם גזר דין; והרי לך אמר ישעיה לישראל: "דרשו ה' בהמצאו, קראהו בהיותו קרוב", שיש, כאמור, זמנים שהוא קרוב, משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדיו: צאו והכריזו בכל מקומות מממשלתי, שאני יושב כעת על כסא משפטי ודן דיני ממונות בין כל אדם לחבירו, כל מי שיש לו עסק - דין ודברים עם חברו, יבא לפני בעת הזו ואני דן אותו לכף זכות, בלי להטיל עונש על החייב על עצם העוון שעשה, אפילו עונש ממון, וימהר לעשות כן עד שלא אשב לדון דיני נפשות בחוטאים, ואז יענש על עצם העוון שעשה; וכך הוא הנמשל, הקדוש ברוך הוא, יתברך שמו, אמר לישראל: פני, הווי יודעין שאני דן את העולם בארבעה פרקים - זמנים קבועים "בשנה" (רש"י ר"ה טז) האלו, כמו ששינו (שם): "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, שאז התבואה מתבשלת בארץ (ועיי' תוסי' שם. ד"ה "בפסח"), בעצרת - בחג השבועות על פרות האילן של כל השנה, שאז הם מתבשלים על האילנות, בראש השנה, "באחד בתשרי", כל באי עולם עוברין לפני בדיו פני מרון - כבני צאן "שמונין אותן לעשרן ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן, שאין יכולין לצאת כאחד" (רש"י ב"ה יח), בחג - הסוכות גדוניה על המים", הגשמים; ובאלו שלשה פרקים שבשנה, בפסח ובשבועות ובסוכות, יושב "אני", אומר הקב"ה, לדון דיני ממונות, להעשיר או להעני, להרבות תבואה ופירות ומים או למעט בהם, חלילה, אבל בראש השנה, שבתשרי, אני דן דיני נפשות: אם למות אם לחיים, כמה דאת אמר - כמו שאתה אומר בתקיעתא דרב - בנוסח

אותה סידר רב בברכו ואשר בהן תוקעים א ישראל, ועל כן נקו שהיא מתחילה את לישראל הוא, משפט לשונע, ובריות בו יפק בלב שלם, אני אני ששערי שמים מן החלונות, מציי דין הבינונים שבכם, לך נאמר בכתוב "בעשרה ימים שבין ר הדבר דומה, למל פסח המלך עליהם אדם "אחד", חכם, והוא מבקש - רו ויתפייס ויחזור לשב בעיר, אמר להם לב - לא רציתם לפייסו אתכם, לך פתיב ש"בין ראש השנה י הנביא אומר בדן

בעוהשי"ה

וזאת הברכה אשר פרך משה איש האלהים

ספר

ברך משה

על המועדים

חג הסוכות

אלה הדברים, מעולפות ספרים, כאור החמה מזהירים, דרושים ומאמרים, מפנינים יקרים, תוכחת מוסרים, רשפי אש בוערים, על מועדי השנה מסודרים, אשר שמענו בסוד ישרים

מאת כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש עטרת תפארת ישראל
מרן משה טייטלבוים זצוקללה"ה
אבדק"ק סאטמאר יצ"ו

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל

יוצא לאור
על ידי בני המחבר זצ"ל
ימי הרחמים והסליחות
תשס"ט לפ"ק

ועל פי זה במסילה נעלה לבאר הענין שגזרו חכמים (ראש השנה כט: וסוכה מב:) שלא לחקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, ושלא ליטול לולב בחג הסוכות שחל בשבת, גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב. ועמדו בזה בספרי הקודש מה ראו על ככה חכמינו הקדושים לבטל מנאות אלו ולהחסיר זכותם הגדול מאת בני ישראל, משום חשש רחוק שמא יעבירו.

אך לפי האמור נמלינו למדין דאדרבה מכח גזירה זו מקיימים ישראל מנאות אלו ביותר שאת ויתר עוז, כי באמת בזמן שמקיימים המנאות בפועל המעשה, מי יאמר זכיתי לבי לקיים המנאות בדחילו ורחימו בכל פרטיה ודקדוקיה, ובפרט בדורות האחרונים שאין איתנו יודע עד מה זכוונות ויחודים לתקן שורש המנאות במקום עליון, אבל בראש השנה וחג הסוכות שחל בשבת, כאשר ישראל קדושים משתוקקים לחקוע בשופר וליטול לולב כמנאות היום, אלא שאינם יכולים לקיים המנאות בפועל מחמת שנאסר עליהם מכח גזירת חכמים, אזי מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו המנאות בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה, וזכות המנאות מאד נתעלה להיות בוקע ועולה לפני אבינו שבשמים להושיענו ולפקדינו בדבר ישועה ורחמים.

וזאת תהיה תורת המסורה, זכרון תרועה מקרא קודש, ופירשוהו חז"ל (ראש השנה כט:) על ראש השנה שחל בשבת שאין חוקעין בו, והוא זכרון תרועה שאומרים מקראות של תרועה ולא תרועה ממש. ואמר עוד אין זכרון לראשונים, היינו בדורות הראשונים לא היה זכרון תרועה, אלא היו חוקעין בפועל אף בראש השנה שחל בשבת, כמבואר בגמרא (ס) שהיו חוקעין בכל מקום

שיש שם בית דין. ושמא תאמר מפני מה גזרו עלינו חז"ל שלא לקיים מנאות קדושה זו, והלא נחסר לנו זכות גדול המעלה זכרונו לטובה ולברכה בשמים ממעל, על זה אמר כי אין זכרון לחכם עם הכסיל, כי בדור עמי שהוא בצחינת כסיל, אין בנו אוחז חכמים שידעו לכון בכל הכוונות הראויות לכון, ואם כן אדרבה גזירה זו טובה גדולה הוא לנו, כי בזמן שאין חוקעין בפועל ומעלה הכתוב כאילו עשו, אזי נחשב כאילו קיימנו המנאות כראוי בכל פרטיה ודקדוקיה.

ובזה יתבאר דברי המדרש, טוב מלא כף נחת זה יום השבת, ממלא חפנים עמל ורעות רוח אלו ששת ימי המעשה, וכוונת המדרש כי בדור עמי כאשר אין איתנו יודע עד מה לכון בעשיית המנאות כראוי וככון, אזי גדלה מעלת עבודתנו ביום השבת כשאין אנו מקיימים מנאות שופר ולולב בפועל, יותר מעבודתנו בימות החול כאשר אנו מקיימים המנאות בפועל, כי בזמן שחישב אדם לעשות מנאות ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה בשלימות בכל פרטיה ודקדוקיה, ועל זה מסיים המדרש שאין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת, כי ביום השבת נחשב קיום מנאות אלו כמעלה יתירה, וכדאי הוא זכות קיום מנאות קדושות הללו להחיש קץ ישועה ורחמים בקרוב.

ז

ד במדרש (קה"ר פ"ד ס"י) אמר רבי חייה **ז** בר אבא, טוב מלא כף נחת, זה יום השבת, ממלא חפנים עמל ורעות רוח, אלו ששת ימי המעשה, דאמר רבי חייה בר אבא אין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת, שנאמר (ישעיה ל טו) בשובה ונחת תושעון. ויש להבין איזה חידוש משמיענו שיום השבת

גדול יום

ויתבאר

פמ"ו ס"ז
מקבלים
לאו אין
תקיא כל
ארץ ישראל
והנה אד
ולא יחטא
הארץ, ו
זמן ועידן
וירשעה
כשחיה
והנה אנו
מהני רק
כי מלך
ובני ישראל
על כבוד
שנקראים
(ח: גוי'
שרביעו ש'
חייב מיתו
הם בני
אביהם. ו
בניך את
שמקבלין
ומהני להם

ובזה יתו
נחו
עמל ורעור
האמור יי'
השבת גדו
קרי בי נ

גדול יותר מימות החול, גם מדוע זוכים לגאולה דוקא בזכות השבת.

ויתבאר בהקדס דברי הצני יששכר (שבתות פמ"ו ס"ז) אמר הקצ"ה לאברהם אבינו, אם מקבלים בניך את השבת נכנסים לארץ, ואם לאו אין נכנסין. כי כתיב (ויקרא יח כח) ולא תקיף הארץ אחכס בעמאכס אותה, ופירש"י ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה. והנה אדם אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואם כן איך אפשר לקבל ירושת הארץ, והתירון משום דתשובה מהני בכל זמן ועידן, וזהו הכרמז בתורה (דברים כו א) וירשחה וישבת בה, היינו בארץ ישראל כשתירש אותה תהיה רגיל בתשובה תמיד. והנה אמרו חז"ל (תנחומא האיניו ס"ד) דתשובה מהני רק לישראל ולא לאומות העולם, והטעם כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ובני ישראל נקראו בניו למקום, ואז שמחל על כבודו כבודו מחול. והעדות לישראל שנקראים בניו, הוא השבת, דקיי"ל (סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיתה, כי השבת הוא שרביטו של מלך, והמשחמש שרביטו של מלך חייב מיתה (סנהדרין כג.), מה שאין כן ישראל הם בניו למקום ויכולים להשתמש שרביטו אביהם. וזהו ביאור המדרש, אם מקבלין בניך את השבת נכנסין לארץ ישראל, דכיון שמקבלין את השבת, הוא עדות שהם בניו, ומהני להם תשובה, ויוכלו לשבת בארץ, עכ"ד הנחמדים.

ובזה יתבאר דרשת המדרש, טוב מלא כף נחת זה יום השבת, ממלא חפנים עמל ורעות רוח אלו ששת ימי המעשה, ולפי האמור י"ל שלא בא המדרש להשמיענו שיום השבת גדול וקדוש מששת ימי המעשה דזיל קרי בי רב הוא, אלא הכוונה שיום שבת

קודש מאד נתעלה מכל שאר מועדים וזמנים החלים במשך ימות השבוע, כי שבת קודש הוא שרביטו של מלך, והוא עדות לישראל שהם בניו למקום, מה שאין כן שאר מועדים וזמנים אין בהם מעלה זו להוכיח שאנו בניו למקום, ועל זה ממשיך המדרש שאין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת, כי מאחר שהשבת מורה שהם בניו למקום, אם כן מועיל תשובה בעדם לכפר עוונם, דאז שמחל על כבודו כבודו מחול, ושפיר יכולים ליכנס לארץ ישראל, בצחינת וירשחה וישבתה בה שיהיו רגילים בתשובה בארץ ישראל, ועל כן צלפחיתו לפינו שולחנו במהרה קוממיות לארצנו. L

ח

במדרש (קה"ר פ"ד ס"י) אמר רבי חייה בר אבא, טוב מלא כף נחת, זה יום השבת, ממלא חפנים עמל ורעות רוח, אלו ששת ימי המעשה, דאמור רבי חייה בר אבא אין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת, שנאמר (ישעיה ל טו) תשובה ונחת תושעון. ולריך ביאור.

וי"ף בהקדס מה ששינוי (אבות פ"ד מ"א) חיזהו עשיר השמח בחלקו. וביאר רבינו יונה, האומר די לי בחלקי, אחר שאני יכול לפרנס את עצמי ולעסוק בתורה, ומה לי לממון אחר, אך להיות לי כדי לרכי ולהקים את דבר ה', עכ"ל. וכן מלינו שהתפלל יעקב אבינו (בראשית כח ט) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, וכתב רבינו בחיי, צידוע כי נטיית אדם אחר המותרות, גורם לו מהומות רבות, וכל איש ירא ה' ראוי לו שיהיה שמח בחלקו ויסתפק במועט, ושלא יתאוה המותרות, ויטיב לבו ציראת ה', ועל כן שאל יעקב הדיק לחם לאכול ובגד ללבוש, שהוא הדבר המוכרח, ושאל מדת ההסתפקות שהיא שאלת

זני מה קדושה זכרוניו ה אמר י בדור חותן הראויות גדולה ומעלה קיימנו זיה. לא כף חפנים המעשה, ז חתנו כראוי השבת בפועל, ר אנו שחישב מעלה ז בכל המדרש ת, כי במעלה קדושות קרוב.

חייה זת, זה ז רוח, יא בר שבת, זושעון. השבת

מצודת ציון

א שיר השירים. רוצה לומר ש
שכל השירים. וכן ותבוא בעדי
רוצה לומר היפה והמובח

ידידות, יספר בו את כל תוקף

א שיר השירים. כבר אמרו חכמים
השירים קודש קודשים. והכונה בזה
שלמה המלך שנאמר עליו ויהי שיר
כלם היו שירי קודש אשר בהם ישמ
שיר השירים הוא קודש קודשים, וזה
לב בני אדם, בפרט המתאוננים רע ב
האל יתברך, כאשר יהיה ההכרח אע
הרכי טובו בלי ספק, כאמרו שמע י
כי אמנם בידיעת פרשת גדולת איז
שהוא גדול במעלה, ועם זה תהיה
בו מטיב לזולתו, יהיה אותו נמצא
שלא ישפכו עליו חסדי אותו הנמצא

א שיר השירים אשר לשלמה
היא כונתו באמרו שיר השי
שיר אשר לשלמה, או שירים
תיבת אשר יתירה, דהיה יכול
ואם הכונה לומר כי שלמה הוא
היה לו לומר שיר שלמה, כמו

א שיר השירים. אמר ר' עקיבא
כיום שניתן בו שיר השירים לישר
קודש שיר השירים קודש קודשים.
הקורא פסוק של שיר השירים ועושו
רעה לעולם, מפני שהתורה חוגג
הקב"ה ואומרת לפניו, רבנונו של עו
שמנגנים בו לצים. (סנה
שיר השירים. מהו שיר השירי
המעולה שבשירים, המסולסל שבש
שבכל השירים או הקב"ה מקלס
מקלסין אותו, בשירת משה הוא
ובשירה אחרת הוא מקלס להם יו
ברם הכא הוא מקלס לישראל, הנ
מקלסין לו הנן יפה דודי אף

א(ד) פנית הרעיה אל הדוד ו
ה(ו) הרעיה פונה אל בנות יו
ד(ח) בקשת הרעיה לבוא אל
ט(יא) הדוד מביע התרשמותו
י(כ"ד) הרעיה מגלה רגשותיה
ט(י"ז) גילויי אהבה הדדיים ב

תרגום

שיר השירים א

א א שיר השירים אשר לשלמה: א שירן ותושבחו די

מלכא דישראל ברוח נבואה קדם רבון כל עלמא יי. עסרתו שירתא אתאמרו בעלמא
הדון, שירא דין משבח מן כולהון. שירתא קמיתא-אמר אדם בזמן דאשתביק ליה
חובתיה, ואתא יומא דשבתא ואגין עלוי, פתח פומיה ואמר, מזמור שיר ליומא דשבתא.
שירתא תנייתא-אמר משה עם בנוי דישראל, בזמן די פוע להון מרי עלמא ית ימא
דסוף, פתחו כולהון ואמרו כחדא שירתא, דהכדון פתיב בכן שבח משה ובני ישראל.
שירתא תליתא-אמרו בנוי דישראל בזמן דאתיהיבת להון בארא דמיא, דהכדון פתיב
בכן שבח ישראל. שירתא רביעאה-אמר משה נביא פד אתא זמניה למפטור מן
עלמא, ואוכח פה ית עמא בית ישראל, דהכדון פתיב אציתו שמיא ואמלל. שירתא
חמישאה-אמר יהושע בר נון, פד אגח קרבא בגבעון וקמו ליה שמשא וסיהרא תלתין
ושית שעין, ופסקו מלמימר שירתא, פתח פומיה איהו ואמר שירתא, דהכדון פתיב בכן
ישבח יהושע קדם יי. שירתא שתיתאה-אמרו פרק ודבורה, ביומא דמסר יי ית סיסרא
וית משריתיה ביד בנוי דישראל, דהכדון פתיב ושבחת דבורה וברק בר אבינועם.
שירתא שביעאה-אמרה חנה בזמן דאתיהיב לה פד מן קדם יי, דהכדון פתיב וצלית
חנה ברוח נבואה ואמרת. שירתא תמיניתא-אמר דוד מלכא דישראל על כל נסיא
דעבד ליה יי, פתח פומיה ואמר שירתא, דהכדון פתיב ושבח דוד בנבואה קדם יי.
שירתא תשיעאה-אמר שלמה מלכא דישראל ברוח קודשא קדם רבון כל עלמא יי.
ושירתא עשירית-עתידין למימר יתה בני גלותא, בעדו דיפקון מן גלותא, דהכדון
פתיב ומפרש על ידוי דישעיה נביא, דהכדון פתיב שירא הדון יהא לכוון לחדוה כליל
אתקדשות חנא דפסחא, וחדות לבא בעמא דאולין לאתחזאה קדם יי תלת זמנין בשתא,
במיני זמר וקל טבלא למעל לטורא די, ולמפלח קדם יי תקיפא דישראל:

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י מהו שיר השירים, הוה ליה למימר
שיר אשר לשלמה. לכן פירש שיר וכו'. ואחר כך
קשיא ליה במה הוא מעולה על כל השירים, לזה
מייתי אמר ר' עקיבא וכו'. שכל השירים קודש ושיר
השירים קודש קודשים, כך הוא הגירסא במדרש
ובספרים מדויקים של רש"י, ולא גרסינן שכל
הכתובים, אף על פי שבפ"ג דמסכת ידים כתיב שכל
הכתובים קודש, שם אינו אלא דברי ר' עקיבא בלבד,
אבל במדרש זה שהביא רש"י דברי ר' עקיבא ור'
אלעזר בן עזריה שם הוא שכל השירים קודש,
ופירושו הכי הוא שכל השירים קודש ושיר השירים
קודש קודשים, משמע מדתלי ביום שלא היה העולם
כדאי כיום שניתן בו שיר השירים, שהוא מעולה
משירות הכתובים בתורה כשירת הים ושירת האזינו
ודומיהם, דאם היו שירות התורה מעולים משיר
השירים, היה היום שנתנו בו שירות התורה מעולה
השירים, היה היום שנתנו בן עזריה, ואמר דלא אמרינן שיר זה

רש"י

א שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל
שלמה האמורים נשיר השירים קודש, מלך שהשלוס
שלו, (דקשה לו, למה לא מייחסו אחר אציו, כמו
נמשלי וקהלת), שיר שהוא על כל השירים א אשר
נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל. אמר
רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו
שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר
השירים קודש קודשים. אמר ר' אלעזר בן עזריה
למה הדבר דומה, למלך שנטל סאה חטים ונתנה
לנחמס, אמר לו הוצא לי כך וכך סולת, כך וכך
סובין, כך וכך מורסן, וסלית לי מתוכה גלוסקיא
אחת מנופה ומעולה. כך כל הכתובים קודש ושיר
השירים קודש קודשים, שכולו יראת שמים וקיצול
עול מלכותו:

ויותר כדאי מיום שניתן בו שיר השירים, וזה לא יתכן בעיני ר' אלעזר בן עזריה, ואמר דלא אמרינן שיר זה

במזמור מרג מבורא

בִּישְׁקָנִי מִנְשִׁיקוֹת פְּהֵוּ פִיטוֹכִים דְּדִידְךָ בְּאֵמֶר שְׁלֹמֹה נְבִיא,
 בְּרִיד שְׁמִיָּה דִּי דִיבָּה
 לָן אֹרִיתָא עַל יְדוּהִי דְמֹשֶׁה סְפָרָא דְבָא, פְּתִיבָא עַל תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנָיָא, וְשִׁיתָא סְדְרִי

רש"י

שפתי חכמים

(ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת צפיה בגלותה וצאלמנותה, מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז. לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאוה ושוקקת להיומו נוהג עמי כמנהג הראשון כחמן אל כלה, פה אל פה י: כי טובים. לי דודין מכל דהיינו כל השירים שעשה שלמה נקראים כתובים כשאר לגמרי. לכן פירש מנשיקות פיהו כמו מאז, כלומר כאילו אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אצלו מאז. ואחר כך קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות, לזה כתב לפי שיש מקומות וכו', אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה: ג והמפרשים פירשו שהכריח רש"י מצד שלא אמר ישק לי רק

קודש קודשים אלא על שירי שלמה דוקא, שנאמר עליו ויהי שירו חמשה ואלף (מ"א ה יב). והוי כאלו אמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קודשים. וזה הורה במשל למלך, המלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב"ה, שנתן רוח לשלמה עבדו לברר ולסלות האוכל, הוא השיר הזה מכל השירים, ולכן סיים בדבריו בנמשל כך כל הכתובים קודש, ספרי שלמה: ב דקשיא ליה מנשיקות פיהו הוא מיותר אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אצלו מאז. ואחר כך קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות, לזה כתב לפי שיש מקומות וכו', אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה: ג והמפרשים פירשו שהכריח רש"י מצד שלא אמר ישק לי רק

מצודת דוד

מצודת ציון

ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו, אשר למאד יתרבה געגועה בהפרדם זו מזו, ויצפו עת בוא דבוק התמיד. (ועם כי שאין הגמשל דומה אל המשל בכל חלקי פרטי הענינים, אין בכך כלום. כי כן המה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן): (ב) ישקני. עתה החל לספר מהפלטת הגעגועין שהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו, ומה הנעשה באותן הימים. (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה, אף לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים. הנה כן המה דרכי צחות מליצת השירים המעולים אשר יקצרו ויסתמו הדברים, אולם הם מוכיחים על עצמם מי הוא המדבר ומי הוא המשיב, ומה היה הסיבה לכל הדברים הנאמרים. ובוזה הדרך הולכת וסובבת גם המגלה הזאת עד תומה). ואמר בזה כאילו החשוקה המו מעיה גם שתחוקק אליו, ואמרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא, מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו בימי קדם. (ועם כי אמרה מנשיקות, הוסיפה לומר פיהו לתוספת ביאור, כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים מבררות אמריהן במלות נוספות לפי גודל הגעגועין, וזה יחשב להן לצחות מליצה): כי טובים דודין

ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו, אשר למאד יתרבה געגועה בהפרדם זו מזו, ויצפו עת בוא דבוק התמיד. (ועם כי שאין הגמשל דומה אל המשל בכל חלקי פרטי הענינים, אין בכך כלום. כי כן המה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן): (ב) ישקני. עתה החל לספר מהפלטת הגעגועין שהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו, ומה הנעשה באותן הימים. (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה, אף לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים. הנה כן המה דרכי צחות מליצת השירים המעולים אשר יקצרו ויסתמו הדברים, אולם הם מוכיחים על עצמם מי הוא המדבר ומי הוא המשיב, ומה היה הסיבה לכל הדברים הנאמרים. ובוזה הדרך הולכת וסובבת גם המגלה הזאת עד תומה). ואמר בזה כאילו החשוקה המו מעיה גם שתחוקק אליו, ואמרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא, מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו בימי קדם. (ועם כי אמרה מנשיקות, הוסיפה לומר פיהו לתוספת ביאור, כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים מבררות אמריהן במלות נוספות לפי גודל הגעגועין, וזה יחשב להן לצחות מליצה): כי טובים דודין

אבן עזרא

ספורנו

(ב) הפעם הראשונה. כל נשיקה שהיא בלא למ"ד היא בפה כמו וישקהו (בראשית ג ה). ועם הלמ"ד ביד או בכתף או בלחי על פי מנהג המדינות, כמו ושקה לי (בראשית כו כו), וישק לו (שם כו כו), וכן וישק יעקב לרחל (שם כט יא). דודין. אהובין יותר ישמחו מהיין. והגאון אמר כי הוא הריר שהוא תחת הלשון, והביא ראיה מהפסוק לכה נרוה דודים עד הבוקר: הפעם השנית. ישקני. דברי הנערה, כאילו תדבר עם נפשה וכל תאותה שישק אותה פעמים רבות, כי לא תשבע מאחת, וכאילו הרגיש הרועה, וחזרה מדברת לו: כי טובים דודין. יותר מיין ירוו וישמחו אהבין, או על פי פירוש הגאון רבינו סעדיה: הפעם השלישית. ישקני. החל מאברהם שהוא

ז"ל כל שלמה האמור בשיר השירים קודש חוץ מהנה מטתו שלשלמה. הנה בפסוק הלז היתה הכונה על השירים שחיבר שלמה המלך על המלך הקדוש שהשלוש שלו כמו שפירשו הם ז"ל, כי אמנם מציאות הנמצאים יהיה בשלוש בלתי מנגד, וההפסד יהיה בהתנגדות הפכו, ומאתו הממציא כל נמצא יהיה השלום, וההפסד יהיה בהסתיר פניו ממנו, כאמרו תסתיר פניך יבהלון וגו'. ובכן קצת הקדמונים בהגידם התחלות המציאות אמרו שהם השלום והריב, ובכן התחיל המחבר כמגיד דברי עדת ה' ותפלתה לאל יתברך כאמרה: בן ישקני מנשיקות פיהו. כלומר ישקני המלך שהשלום שלו מנשיקות פיהו, כדרך הנושק את הנשוק בדבוק אהבה, על דרך יאר ה' פניו אליך, על היפך והסתרת פני. ודבר על המלך בלשון נסתו כענין ירא פרעה ויפקד: כי טובים דודין מיין. וראוי שתפנה מדת טובך לי. כי טובים דודין מיין, כי אמנם דודין שהם

ראשון לציון

הזה בנאו שלמה המלך ע"ה בראותו הזמן שישראל בגלות, והמשילו הענין למלך שגירש המלכה, ונראה לפרש והוא על דרך אומרם ז"ל כי השיר

וחשבו השכנים לומר כי וריחקה מלבו, ועמד בן א קודם גרושין, והלך אצל לבו עם המלכה, והלך אצ עם המלך, עמד וחיבר שיר על המלכה, וממה שבלב ידע ממה שבלבם זה על: שיר השירים, פירוש שיר ה א' האומר ה' על כנסת האומרת על דודה. ואומר אש, האומר הוא והנאמו האמורים. וטעם שהתחיל כי בזה יגיד רוב חיבתה עז עד שתובעת בפה נשיקוח בדברי קדשם ז"ל באתו דלעילא. והוא סוד מיין נו וזהו דוקא בתחילת התע שנתעוררה אהבתם צריך ל אליה, כמה שאמר בוזהר ה לית שבחא אלא ליה. עו שהקדים שבח המלכה למל המלכה היא אומרת שבחו המלך הוא אומר שבחו השירים להתחיל בשבח הו לומר דברי המלכה כנסח בשיר זה כל מה שעבר בי כל העולם, והתו (בג) ישקני מנשיקות נ לדקדק מהו תוכיו ישקני וכו'. ועוד מה הנ יותר מיין. ולמה חזר לשנו היא כונתו באומר שמיין

(ב) ישקני וגו'. א"ר עזריה: של משה ושל אהרן ושל כל הצדיקים יוצאת בנשיקה, פיהו, אם עסקת בדברי תו שהכל מנשקין לך מנשיקות פיהו. תניא, רב עשרת הדברות מפי משה שכ יהיה לך אלהים אחרים מן דכתיב ישקני מנשיקות פיהו, (ש) כי טובים דודין. תניא, רב זה לזה, קרובים זה לזה, כמו יגאלנו. (שם). אמר ליה ר' אחי, האיך אתה קורא, כי טו דודין, אמר ליה כי טובים ד

מִיָּוִן: אַ לְרִיחַ שְׁמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן וְתַלְמוּדָא
 תוֹרַק שְׁמֵךְ עַל-בֶּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּד: לְעִיָּן אַפִּין בְּאִפִּין, כְּגַבְר

דְּנִשְׂקָ לְחֻבְרִיהָ, מִן
 סְגִיאוֹת חֲבֵתָא דְחָבִיב לִן יִתִּיר מִשְׁבְּעִין עֲמִמְיָא: גִּלְקַל נִיפְדָּ וּגְבוּרְתְךָ דְעֵבְרְתָא לְעִמְיָא
 בֵּית יִשְׂרָאֵל זְעוּ כָּל עֲמִמְיָא דִּי שְׁמַעוּ יַת שְׁמַע גְּבוּרְתְךָ וְאַתּוֹתְךָ מְבִיא, וְשְׁמֵךְ קְדִישָׁא
 אֲשַׁתְּמַע בְּכָל אֲרָעָא, דְהוּהוּ בְּחִיר מִמּוֹשַׁח רְבוּתָא דְהוּהוּ מִתְרַבֵּי עַל רִישֵׁי מַלְכִין וְכַהֲנָיִן,
 וּבְגִין כֵּן רְחִימוּ צְדִיקָא לְמַהֲדָּ בְּתַר אֹרַח טוֹבְךָ, בְּדִיל דְיִחְסְנוּן עֲלָמָא הֲרִין וְעֲלָמָא דְאַתִּי:

רש"י

משתה יין ומכל עונג ושמחה ה' ולשון עזרי הוא
 להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין,
 כענין שנאמר אל בית משתה היין (אסתר ז ט),
 צעיר לא ישתו יין (ישעיה כד ט), והיה כנור ונבל
 תוף וחליל ויין משתיהם (ישעיה ה יג), זהו צלאור
 משמעו. ונאמר דוגמא שלו, על שם שנתן להם
 תורמו ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים
 עודם ערצים עליהם מכל שעשוע, ומוצטחים מאתו
 להופיע עוד עליהם לזכר להם סוד טעמיה ומסתח
 לפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו, והוא ישקני
 מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך טובים. שם טוב
 נקרא על שם שמן טוב ה': לריח שמניך טובים.
 שהריחו זהם אפסי ארץ ו אשר שמעו שמעך הטוב
 צעשוק נוראות צמנרים: שמן תורק. נקרא שמן,
 להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד,
 להיות ריח ערב שלך יואל למרחוק, שכן דרך שמן
 ערב בכל עת שהוא צללויות חתומה אין ריחו נודף,
 פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך. זה ימרו לקול השמעה ונתגייר,
 אף רחב הזונה אמרה כי שמענו את אשר הוציא וגו' ה', ועל ידי כן כי ה' אלהיכם הוא אלהים צמנים
 וגו' (יהושע ג ז): עלמות. צמולות ה'. לפי שהדבור דימיהו לנחור שאהובתו ממצבתו, ולפי הדוגמא, העלמות
 הן האומות:

שפתי חכמים

ישקני כמו שפירש ראב"ע ז"ל, כי כל נשיקה
 שאינה פה אל פה באה עם למ"ד, כמו וישק יעקב
 לרחל (בראשית כט יא), גשה ושקה לי וגו' (שם כו
 כו) ורבים. על כן אמר ישקני לרמוז שתהיה הנשיקה
 בפיו: ד דקשיא ליה מאחר שרצה להפליג, הוה ליה
 למימר מכל תענוגי העולם. לכן פירש מכל משתה
 יין ומכל וכו'. ואחר כך קשיא ליה ואיך נכלל
 שמחה ועונג ביין. לכן פירש ולשון עברי הוא
 להיות וכו': ה דקשיא ליה עתה בא לשבחו במעלות
 עצמותיו, ומהו המעלה ששמניו טובים. לכן פירש
 שם טוב וכו': ו דקשיא ליה מהו לריח שמניך, הוה
 ליה למימר שמניך טובים. לכן פירש שהריחו בהם
 אפסי ארץ וכו': ז דקשיא ליה תורק למה לי, הוה
 ליה למימר שמן שמך. לכן פירש נקרא שמך להיות
 וכו': ח דקשיא ליה לשון רבים. לכן פירש יתרו
 ורחב: ט דקשיא ליה מהו הפירוש של עלמות לפי
 פשוטו ולפי הדוגמא. לכן פירש בתולות לפי
 שהדיבור וכו':

מצודת דוד

מִיָּוִן. מרוב אהבתה לו הוחק בנפשה כאילו עומד
 למולה. ואליו תאמר הנה אתאזה אל הנשיקות האלה,
 כי הדודים שהראית לי מאז היו טובים ממשתה היין,
 ולכך אחמוד אליהם. והנמשל הוא לומר הנה כנסת
 ישראל בהיותה בגולה וזכרת אהבת ה' שהראה לה בעת הוציאה ממצרים, ועת עמידתה מול הר סיני לקבל
 התורה, והשראת השכינה שהיתה עליה מאז, ולבה תתאוה וכן תחל פניו להופיע עוד עליה שכינתו, לזכר לה
 סוד טעמי התורה ומסתרי צפונותיה: (ג) לריח שמניך טובים. בעבור ריח השמנים הטובים שאתה סך בשרך
 מהם, ועל כי תתמיד להריק בכל עת את השמן על בשרך, עד כי נקרא כינוי שמך שמן תורק, לפי מרבית
 הרקת השמן, בעבור כל אלה אהבו אותך כל הנערות כולן. והנמשל הוא לומר בעבור גדול הנסים ומרביתם
 אשר הפלאת מאז, נתפרסם שמך אף בין האומות:

מצודת ציון

(ג) לריח. בעבור ריח. כמו פתח פיך לאילים (שם לא ט):
 תורק. ענין הזלה ושפכה. וכן על הארץ יריקו (קהלם יא א):
 עלמות. נערות. כמו והיה העלמה (נצאשית כד מג):

ספ
 התורה והמצוה אשר כתבת ל
 וחביבים אצלי יותר מן הי
 האדם, מצד מה שהוא נאות
 הוא פוגם בפתע, ובהכיר ד
 אותך בהכרת, גדולה מכל
 ראויה לנשיקה הנוכרת יותר
 אמנם גם שהיו אנשים שאה
 שמניך טובים השופעים לע
 הזכרון שמך היה אצלם בה
 שמנים ממוחיים, שהם החי
 אותן הטובות הזמניות שבו

וחשב שהוא שמן זית: ח
 ועודף, ואל תתמה בעבור
 לע

בתוך חותם נאסר מחש
 ישראלית ניתנה בתוך כו
 עצמה מבלי חותם שלא
 ופרסמה הכתוב כמאמרם

משמח את הלב, כמו שכת
 דברי תורה משמחין את ה
 משמחין לב. ד"א דודיך אל
 ד"א, דודיך אלו הקרבנות,
 אלו ישראל, מִיָּוִן, עשרו
 שבעים, אלו שבעים אומות,
 הקב"ה יותר מכל

(ג) לריח שמניך טובים. ד
 מאי דכתיב לריח שמניך
 דומה לצלוחית של פלייטון,
 ריחה נודף, ולא עוד אלא
 לו, שנאמר על כן עלמות:
 עוד אלא שמלאך המות אה
 ביה על מות, ולא עוד אל
 הזה ועולם הבא שנאמר ע
 ל

לריח שמניך טובים. רבי
 כל השירים שאמרו לפניך
 שמן תורק שמך, כאדם ד
 המצות שעשו לפניך האבו
 תורק שמך, רמ"ח מצות ע
 רבי תנחום ב"ר חייה אומר
 ושמן מלכות, ורבנן אמרי
 ותורה שבעל
 לריח שמניך טובים. רבי
 אמר ליה הקב"ה לאברהם,
 טובים יש לך, טלטל עצמך
 הדא הוא דכתיב לך לך מ
 לגוי גדול, על כן עלמות או

ד מִשְׁכְּנִי אַחֲרַיִךְ נְרוּצָה הַבְּיָאֲנִי הַמֶּלֶךְ ד כִּד נִפְקוּ עִמָּא בֵּית
 חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה כֶּךָ נִזְכִּירָה יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים הוֹת
 דִּדְיָךְ מִיּוֹן מִיִּשְׂרָיִם אֶהְבֹּךְ: ס עֲלָמָא קְדָמִיהוֹן בְּעִמּוּדָא

רש"י

(ד) משכני אחריך נרוצה. אני שמעתי משלוחיך רמו שאמרתי למשכני, ואני אמרתי אחריך נרוצה ליהויה לך לאשה: הביאני המלך חדריו. וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי כן כ: נזכירה דודיך. גם היום נאלמנות חיות תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: מישרים אהבוך. אהבה עזה אהבת מישור עלי עקיבה ורכסים, [לשון פסוק והיה העקוב

שפתי חכמים

י דקשיא ליה ממה נפשך אם ירוצו אין צריך לימשך, ואם הוכרח לימשך אם כן לא ירוצו. לכן פירש אני שמעתי וכו', ואני אמרתי אחריך נרוצה ואין צריך למשכני: כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות, אם כן הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר, ואם כן מהו נגילה ושמחה, משמע עתה. לזה פירש וגם היום הזה וכו':

למישור והרכסים לנקה (ישעיה מ ד). אשר אהבוך

מצודת דוד

(ד) משכני משוך אותי אליך משיכה מועטת, ואני ארוץ אחריך במהירות רב: הביאני המלך חדריו, ובוה אתה החשוק החביב בעיני כמלך תביא אותי אל חדריך, ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הדודים הטובים ממשתה היין. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אליך בכל לב, ועל ידי זה הביאני אל בית המקדש אגיל ואשמח בישועתך, ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. רוצה לומר לא יהיה לי לבוז מה שאני רודפת כל כך אחר אהבתך, כי אין זה

מצודת ציון

(ד) נרוצה. ענין מהירות ההליכה, וכא בלשון רבים ליחיד לחפזות. וכן נתנה לך גם את זאת (שס טו ט): הביאני. עבר במקום עתיד וכמוהו רבים במקרא: מישרים. מלשון ישר וראוי:

לי רמו ישועה וחיבה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב, ועל ידי זה הביאני אל בית המקדש אגיל ואשמח בישועתך, ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. רוצה לומר לא יהיה לי לבוז מה שאני רודפת כל כך אחר אהבתך, כי אין זה

אבן עזרא

(ד) נזכירה. יש אומרים שהוא מן אזכרתה (ויקרא ב ב) וזכרו כיון לבנות (הושע יד ח): מישרים. תאר היין, כמו יתהלך במישרים (משלי כג לא), הולך לדודי למישרים: ומי' מייין. ישרת עצמו ואחר עמו, וכן עניינו ממישרים אהבוך, העלמות הנזכרות, וכמוהו וראא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' (שמות ו ג), עניינו ובשמי ה' ורבים כמוהו. ואחרים שאמרו כי המישרים אהבוך כמו ומגיד מישרים. והראשון קרוב אלי:

ספורנו

ובסור מהם אותן הטובות סרה אהבתם התלויה בדבר, כאמרם ז"ל חסיד אחד היה בעוץ ואיוב שמו, התחילו יסורין באים עליו התחיל מחרף ומגדף, וזה כי לא שמו לבם לדעת אותך לריח אותן הטובות הזמניות, אבל לא טעמו וראו טובך כי לעולם חסדו, וזה כי מצד טובך היה תכלית כל המכוון מאתך גם בטובות הזמניות, ובהפכם להיטיב לזולתך, כי חפץ חסד אתה, ובוה ראוי שתהיה נאהב מצד טובך, לא בלבד מצד הטוב המושג מאתך. לכן אני אומרת: ד משכני אחריך. הדריכני כאמתך ולמדני, כענין אחרי ה' אלהיכם תלכו (דברים יג ה): נרוצה. כי אמנם דרך מצותיך נרוץ בשמחי לעשות רצון לפניך. וזה כי כבר הביאני המלך חדריו בספורי מעשה בראשית חולתו עם מופתים חושיים ושכליים, אשר בה הודיע התכלית המכוון ממנו ובכן נגילה ונשמחה בך. על היותך לנו לאלהים: נזכירה דודיך. נזכיר לפניך את דודיך ואוהביך שהם האבות אשר הם: מייין מישרים אהבוך. אהבו אותך אהבת ישר בלתי תלויה בדבר, יותר ממה שיאהב את היין המתענג בו:

ראשון לציון

יעמוד בפני עצמו ולא ישתנה לא ממראה ולא מטעם וריח, ולזה אמר לריח שמניך טובים: וידוע הוא מאמרם ז"ל בפסוק טוב שם משמן טוב, שמן טוב במקומו עומד, ושם טוב בסוף העולם. ואמר טובים לומר כי שמנו טוב משמן רוקח. וטעם אומר לשון רבים, להיות כי ישראל הם י"ב שבטים וכל א' וא' חשוב בפני עצמו, לזה אמר

הא' כאשר יקלוט הריח הטוב שוב לא יפיג ריחו. והבי' שכל המשקין שבעולם על ידי תערובתם משקה במשקה אחר הם מתערבים ומשתנים מכמות שהיו, וכאשר יתרכה אחד על חבירו יתבטל המועט במרובה, מה שאין כן השמן בכל אופן שתוצה לערב בו באיזה משקה שיהיה ותרבה בו כמה חלקים ממשקה אחר וחלק מועט מהשמן לא יתבטל ולא יתערב, אלא

שמניך לשון רבים שכולם לא שלא שינו לשונם אמרה שנ השמן הזה כשאתה מריקו תמי ישראל אפילו יתערבו במאה והטעם שהתחיל לדבר בלשון בלשון נוכח דודך, כי הוא גנז חשקני וכו', באופן כי כל ש דברים ששמרה במצרים. ואמר כי ידוע הוא כי קיום העולמו מעשה הצדיקים, ולזה אמר האמורים עלמות, תיבה זו טוב ועלמות, ושניהם אהבוך. וב אליעזר הקפדן שאמר שאין להם, פירוש שיספיק בריאת ה בשביל קיום ה' דברים אלו ידם יתקיימו כל

(ה) משכני אחריך נרוצה. האמור למעלה בענין ז במצרים, שעדין לא נתגליו מתחלת להגדיל אהבתה בה' תמיד נפשה דבוקה בו, ולז

צדיקים. ד"א אלו בעלי תשוב הוא הכתיב ה' שמעתי שמע שנים. ד"א זה דורו של שמו כל היום נחשכנו כצאן טבחה. כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו אהבוך" אהבוך בעלמו (ד) משכני וגו'. אמרה כנסת שסקת שכינתך מתוכנו אז שבאו עליהן כמעשה העגל לא משה כי לא אעלה בקרבן משכני וגו'. ר' יודן אמר: הקב"ה, רבונו של עולם על הדין ועמי במדת רחמים אחר אמרה, ממה שנתת לי ביח מלכים אחריך ו

משכני וגו'. אמרה כנסת ישו עולם ממה שגרית בי שכני למלך שכעס על מטרונה והתחילה לצעוק אדוני המלך הדא הוא דכתיב וצידונים ותצעקו אלי ואושיעה אתכם לפני הקב"ה, מסכיני אחריך כשצריך יהודאה לחרובא עקיבא: יאי מסכנותא לבר בקדלא דטוסיא משכני וגו'. אמרה כנסת י גדול שנטלת ממני אחריך נו

רמזי הרוקח שיר השירים א פי' האר"י ז"ל ה

ר"ת ה"ה גי' י"ח תפלות השחר י"ח ברכות :
 הביאני המלך חדריו . ס"ת יכ"ו הן שתי פעמים
 י"ח הרי הן ג' פעמים י"ח כך תפלות ביום .
 ד"א הביאני המלך חדריו חדריו גן עדן יין
 המסומר בענביו לע"ב
 וזכו הביאני . אחריות
 הביא יי"ן . ר"ל יין של
 ע"ב : נגילה וגשמחה
 בך . וגשמחה ד' ג'
 רגלים בכה ושמניו של
 חג . נגילה אחריות נגה לו הוא יהיה לו נגיה ואור . ד"א נגילה . אחריות הג"ן ל"י . גן עדן
 מוכן לו . וגשמחה גי' יום שמה וכה"ב וציוס שמהתבס וצמיעדיס : וגשמחה ב"ך . ובחוריקך
 ל"ב אחריות . נגילה א' וגשמחה ב' מזכרה ג' . ג' רגלים : משרים אהבך . משרים גי' ת"ר הן

נְרוּצָה הַבְּיָאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו
נְגִילָה וְגִשְׁמָחָה בְּךָ נִזְכָּרְהָ דְרִיךְ

ע"ד הפשט פירוש הגר"א ע"ד הנסתר

אני ונערותי שכן עלמות ה"ל בשבילי יוראו גם הם ליהנות לכל הפחות מסריח כו'. והכמשל הוא כשעלמות השפחות רוליס ליראות את המלך אז עובדת את המלכה וכשעלמות הולכת אל ביה המלך אז בחולותיה רעויה אחרים מובאות לה להחזיק בגדיה ולהגביהם ולא רואין את המלך. והכמשל מוכן שכן אלל ישראל נאמר לע"ל והחזיקו עשרם אכזים בכנף איש יודוי א' ואמרו לכו ונגלה כו' פי' אחס לכו וע"י ג"כ נגלה, לכן תחילת כאלן בלבון יחיד וביים שהחילה הביאני כו' וביימה נגילה כו' ר"ל חף שהביאני חדריו ששם הענוגים גדולים ויפוי גדול מ"מ עיקר ביאחס לכאן עמי ומזכרה דודיק מיי"ן חף שטעם יין נשאר כמה שעות מזכרה דודיק יותר מזה. וזה מבקש על לע"ל וסוף כי שיר חשירים נגד גדולת ישראל ב"מ כמד"א הסיר יכיה לכס כליל בהקדש הג'. ישקני נגד מ"ת שסיס בלחון שעות הנשיקות כו'. לריח שמניך טיבים הוא צנן בהמ"ק כמ"ש וגם אל הנכרי הבא מלרץ רחוק וזכו בחי' שמן חורק וכו'. משכני לע"ל כמ"ש חקים את סוכת דוד הנפולת וכו' וזכו נזכרה דודיק מיי"ן . נגד היין שאמר לעיל כי טובים דודיק מיי"ן שמזכיר אז אותו האהב כי עין בעין יראו צבוב וכו' כמו שסיס קודם שאמרנו דבד אחס עמנו ושמענו וכו'. ונגד העלמות אמרם משרים אהבך כמ"ש ובני הנכר הנלוים אל ה' לשרת ולהאבה אותו לכהוה לו לעבדים . ולמעלה קרא אותם בשם עלמות ובאן משרים כי בפעם הראשון סיס ערב רב ואמרו קשים גרים לישראל וכלן לא ישאר: כ"א משרים בפעם נרורה: ד"א משכני . פי' משכני הוא בעת לכתם במדבר כמ"ש לכתך אחרי במדבר: אחריו נרוצה . בעת שהלכו בדרך כמ"ש וימסר העם ויעבדו: הביאני המלך חדריו . הוא מועד ביאחן לא"י ועי"ן חדריו סס חדריו הסורס כי עיקר הסורס הוא בא"י כמ"ש מלכה ובריה כו'. נגילה ונשמחה בך . הוא צנין בהמ"ק ראשון שהשכינס סוסה שורה: נזכרה דודיק מיי"ן . הוא צנין בהמ"ק בני שלח חרס השכינס אלל מזכרה דודיק: משרים אהבך . הוא לע"ל שיטו שכם אחד לעבדך וכו' סרכסיס למיבור: ד"א משכני . נגד קבון נלוות . הביאני . נגד בהמ"ק כמ"ש בונה ירוכלים . נגילה

והדריון . כי עליך ז מים אהבך . גי' קרם אהבך . יעוד על אז צמון אהבך . ג' חדריו . למקורס ב מזה ס כונת בתורק על נפשי ב וחורס ע וסס שכתב ן יכולין ב' נתנו ך שלל הדלבויה קם בלא : עלמיה דזי אכל דס סז . נרולס יי

אברהם
 ו'ן . גי'
 ל"ע כי
 י מספר
 הקריאה
 דה"ס)
 סס רוח
 ושכ"י .
 שמיך
 ר"ל ב'
 שמיס
 יך נחת
 מריק כל
 שעיפה
 כפש ע'
 נהדרין .
 כי עליך
 ז מים
 אהבך .
 גי' קרם
 אהבך .
 יעוד על
 אז צמון
 אהבך .
 ג' חדריו .

(ה ו) שחורה אני וגו'. עד לא נמרת. ח"ר אלף רגלי (פי' ששים רבוא של ישראל הם סוד השחרות הוא רמז לדיון בדין ר' אלקים בלתי מיוק. במלת שחור. ש' אלקים דודין ר' אלקים ברבו' ע' ח'ו' דשחור י"ג (שם סגול) אלהות

סמילוי הרי שחור ולריכין מיוק וזהו שחורה אני אבל אחר מיוקס ונארה שהוא מיוקס בצורות ע"י הסדוקים

וכן בנות ירושלים שהם ז' היכלות דברואה עם חיונותיהם שהם בנות המלכות הנקראת ירושלים

של ע"כ: כהלני קדר כיריעות שלמה. בעה"ז של ע"כ. ד"א כהלני קדר בגליות וכתוב שכנתי עם אהלי קדר: לעמיד לבח:

(ו) אל הראני שאני שחררת. אל שאני שחורה בגליות חס אני בגולה לעמיד אני בת חורין וזהו ש' ולכך לית (במסורת). חרת לבון חירות:

לית (במסורת) שש שעות ששבו העגל נעבינו כזפת וזהו שזפתנו ולכך לית (במסורת) וזהו ש"ש זפתני שש שעות נעבינו כזפת: בני חמו' א'חאב מנשה הרון אף וזהו נחרו צי. ד"א נחרו צי ה' גבוי"ם נחרו אותיות חרון. נחרו צ"י ר"ת שנה בצבור חמו'י. כרמ"י של' שלי לז

עגל. ונארה. במעשה משכן. שחור"ה צני' במעשה עגל. ד"א שחורה אני בגליות. ונארה בגאולה. ד"א שחורה אני בעה"ז ונארה לכה"ב. בנות ירושלים. אלו נשמות של לדיקים. בנות ירושלים גי' נשמות הלדיקים. ירושלים היא שחורה כהלני קדר ונארה לכה"ב כיריעות ע"י הסדוקים

ע"ד הפשט

השמש. אבל באברים אני נאה כיריעור אשר הם צבית שלמה הם הטובים בצעולם. והנמשל מובן הוא ע"ד שאר ר' שמלאי הרי"ג עלות נאמרו למשו מ"ע נגד אבריו של אדם. ובס"ה י ימות החמס. וכנה הרמ"ח מ"ע אנו כמו אבותינו הקדמונים. אף הכוונת המראש אין לנו. וז"ש שחורה אני. הפנימיות שהוא זיו קלסתר פנים. מ"ע שהאצורים נאים כמדתם וז' נהלני קדר מבחון שאין לה זיו אב והנמשל הוא מפני שבמדות יש ש בפנימיות של מזה אבל אני נארה ב חלום והסכרתי לו הם ב' דברים שו זמם שבין אדם למקום הוא מפני יוידע להפוך חלוקו דרדכו והענין י החורס כמ"ש כל הכועס כהלני ע מפני שהם כללי החורס וכמ"ש הסכרתי להטות עלמו אל קאם בו ואח"כ יבא אל הדרך הממולע. ו אכס מדו צד ואמרו מדו כמדתו כממולע וז"ש כהלני קדר פי' כהלני קדר אעפ"כ

(ו) אל הראני וכו'. פי' אל חרן חרת הוא השחור שבכולם י סלדי אף כשמש זפתני. ואעפ"י ו כ"ש במדרש משל למלכה וכוביה סובבת עתה אלי השוב המלוכה ויג

מיון מישרים אהבוך: (ה) שחורה אני ונארה בנות ירושלים פאהלי

ע"ד הנסתר פירוש הגר"א ע"ד הפשט

ונשבתה כך. נגד גילוי שכנים כמ"ש וכויו ענין רוחות את מורין וכמ"ש סוף תענית עתיד הקב"ה לעשות מחול. נוכריה דודין מיון. נגד ביאור החורה לעמיד מפס אל פס כמ"ש כי מלאה הארץ דעס. מישרים אהבוך. כמ"ש אז אהפוך על עמיס שפס ברור: וז' פסוקים אלו הם נגד ד' זמנים שכו ליראל. הראשון נגד יואת מלרים שבאותו הליל שרו שירי כמ"ש שיר ייה

לכס כליל הסקדס חג. ופסוק ב' נגד מתן תורה כנ"ל. ופסוק סג' הוא נגד בנין המשכן שהקנינו ע' פרים נגד העכו"ם כנ"ל. ופסוק ד' הוא נגד ביאת הארץ שאו נשלים הכל. וגם הם נגד ד' רגלים הא' נגד פסח שאמרו שירס. וכו' נגד שבועות שהוא מתן תורה. וכו' הוא נגד סוכות שהוא זכר לכיף ענני כבוד שהים חלוי בנין המשכן כידוע. ובזו יתורן מס שהקבו למס אנהנו עושים סוכות בחשתי כיון שהוא נגד סיקף ענני כבוד הים ראוי לעשות בנין כי בנין הים תחילת סיקף עננים. אבל נראה לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ולא נא חזרו עד שסתחילו לעשות המשכן ומשם ירד ביוכ"כ ובמרתה יו"כ ויקבל משה וליוס על מלאכת המשכן וזו הים בי"א תשרי וכתוב והעם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים הרי י"ג בהשתי ובי"ד בהשתי ונטלו כל חכס לב ממסס את כזה בנין ומסקל וכו' הסחילו לעשות ולא חזרו ענני כבוד ולכך אנו עושין סוכות בע"ז בחשתי. וכו' משכני אהרין הוא נגד שמיני עלרה שהוא לישראל לבדו. והם נגד הד' חובים. שר השירים הוא נגד דבור. ישקני הוא נגד שמיטה. לרית הוא נגד רית. משכני אהרין הוא רחיש:

(ה) שחורה אני ונארה. אומרת לבנות ירושלים שהם י"ב ג' לכל לך לפי שמדמה את המלכות לירושלים שהיא מטרפולן קורא ג"כ לעלמות בנות ירושלים. שחורה ונארה וכו'. ע"ד שארז"ל שחורה אני במראה ונארה אני בחיתוך אברים מפני שיש בהם יפ"ת ויפ"מ יפ"מ הוא כגון הוא זך לא ואדום ויפ"ת הוא החיתוך אברים כמדחן לבון ובמחוגס יתארכו. וז"ש שחורה אני במראה ונארה אני בחיתוך אברים שהאברים נאים במדחן: באהלי קדר. אע"פ שהני שחורה כהלני קדר שהם שוכנים קחון והם שחורים מן השמש